

AKPINAR

Mayıs - Haziran 2015

Yıl: 10

ISSN: 1306 - 3731

4 TL

57.
Sayı

KÜLTÜR SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ

YAZILAR

İsmail ÖZMEL, Abdullah SATOĞLU,
Abdülkadir GÜLER, Mahir ADİBEŞ,
M. Nihat MALKOÇ, İdris YAVUZ,
Mehmet BAŞ, Sadi H. NAKİBOĞLU,
Feyza YILDIZ,

ŞİİRLER

A. Vehbi ECER, İsmail ÖZMEL,
Erdal NOYAN, Mehmet Nuri PARMAKSIZ,
Murat ALP, Fikret DİKMEN,

AKPİNAR

Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi

Yıl: 10 Sayı: 57 / Mayıs - Haziran 2015 ISSN: 1306-3731

SAHİBİ ve GENEL YAYIN YÖNETMENİ

İsmail ÖZMEL
ismailozmel@hotmail.com

YAYIN KURULU

İsmail ÖZMEL
Nevzat TOPAL
Kibar AYAYDIN
Murat SOYAK
Mehmet BAŞ

DANIŞMA KURULU(HAKEM HEYETİ)

Prof. Dr. Abdulkadir YUVALI (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN (Muğla Üniversitesi)

YAZIŞMA VE YÖNETİM YERİ

Yeni Çarşı İş Merkezi B Blok Nu. 1/5 NİĞDE
Telefon: 0.388 213 12 50 Belgegeçer: 0.388 233 35 45

ABONE ÜCRETİ

Sayısı: 4 TL
Yıllık Abone Bedeli: 30 TL
Resmî Abone Bedeli: 60 TL
Yurtdışı Abone Bedeli: 30 Avro
Posta Çeki: 5145515 (İsmail ÖZMEL)

GRAFİK & TASARIM

İlhami KARAN

BASIM YERİ KARAN OFSET

Selçuk Mh. Selçuklu Cd. 36/B • NİĞDE
Tel: 0.388 233 66 22 Belgegeçer: 0.388 233 88 11

Dergiye gönderilen yazı ve şiirler basılsın basılmasın geri verilmez. Yayınlanması istenen yazıların el-mek adresimize gönderilmesi gerekmektedir. Dergimizde yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve şiirlere ücret ödenmez. Yayın kurulu gerekli gördüğünde yazılarda değişiklik yapabilir.

İÇİNDEKİLER

- 3 **Bir Entelektüel Olarak Bekir OĞUZBAŞARAN**
İsmail ÖZMEL
- 9 **Hukukçu - Şair Erdoğan ÜNVER**
Abdullah SATOĞLU
- 11 **A. Vehbi Ecer'in Vefatından Sonra Ortaya Çıkan Son Şiiri:**
Ahmet Vehbi ECER
- 12 **Vatan Annenin Kollarında**
İsmail ÖZMEL
- 13 **Ağıt**
Erdal NOYAN
- 14 **Hem Ayrılık Hem Vuslat**
Mehmet Nuri PARMAKSIZ
- 15 **ÇANAKKALE**
Fikret DİKMEN
- 16 **Çanakkale Geçilmez**
Abdülkadir GÜLER
- 18 **Aşk Ne Güzelmiş**
Murat ALP
- 19 **KURŞUN KALEMLİ ŞAİR**
" Tarihimizin En Büyük Destan Şairi "
Mehmet Akif
Mahir ADİBEŞ
- 26 **Yastığı Taştan, Yorganı Toprakdan Olanlar...**
M. Nihat MALKOÇ
- 28 **Tarihte İlk Şehit Türk Kadını Sümeyye**
İdris YAVUZ
- 30 **Tarih ve Musiki Üstadı Yılmaz Öztuna**
Mehmet BAŞ
- 31 **Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa - Siverek Ağzlarında Kullanılan Bir Enklitik Edatı "ma"**
Yrd.Doç.Dr. Sadi H. NAKİBOĞLU*
- 43 **ZAMANIN KIYISINDA**
Feyza YILDIZ

Sevgili Akpınar Okuyucuları,

EĞİTİMDE SON DURUM NEDİR?

İmtihanlar yapılıyor, sonuçlar açıklanıyor, kaç yayın organı, kaç konunun uzmanı değerlendirme yapıyor? Bu mesele sanıldığından daha önemli değil mi?

Milli Eğitim Bakanlığının yaptığı imtihanlarda (YGS-yükseköğretime geçiş sınavı ve LYS-Lisans yerleştirme sınavı) Sorulan 40 sorunun Türkçeden %15,9 una doğru cevap veren, sorulan 40 soru sosyalden % 10,4'üne, matematikten % 5,4'düne, fenden % 4,6'sına doğru cevap veren öğrenci başarılı sayılır mı?

Dört dalda, Türkçe, sosyal, matematik ve fen derslerinden toplam 160 soru sorulduğunu da belirtelim.

2010-2014 yılları arasında Üniversitelerimizde biyoloji okuyan öğrenci sayısı 7 binden 1242'ye, fizik okuyan 3 binlerden 447 'ye, kimya okuyanlar 7 binlerden 1366'ya, matematik okuyanlar 9 binlerden 3 bin 547'ye inmiş (1) ve bu durum çok kimsenin dikkatini çekmiyorsa bu duruma normal diyebilir miyiz?

Türkiye bilimsel bilgi niye üretmiyor? Bu kadar az yarışmacının katılacağı bir uluslararası yarışta nasıl başarılı olacağız; kalkınmanın temelinde temel bilimler olduğuna göre; bu kadar az adayla kalkınmamızı sağlamamız ve ULUSLARARASI YARIŞTA derece almamız NE DERECE MÜMKÜNDÜR?

Bilmiyorum, şayet bunlar olumsuz bir gidişi ifade ediyorsa, bunun sebepleri üzerinde konuşmak, fikir yürütmek ve yorumlar vermek faydalı olur düşüncesiyle gelecek sayımızı eğitim dosyası olarak yayınlamaya karar verdik.

Öğretmeni elbette unutmadık. Onun meseleleri ve ihtiyaçları konusunda mevcut durum nasıl değerlendirilebilir? Eğitim biraz da öğretmen demek olduğuna göre o konuyu da yazılarımıza dahil etmeliyiz.

Akpınar olarak eğitim meselemizi gündeme taşıyor, uzman görüşlerine sayfalarımızı açıyoruz

Bu sayıda İsmail Özmel, Abdullah satoğlu, Abdülkadir Güler, Mahir Adıbeş, M. Nihat Malkoç, İdris Yavuz, Mehmet Baş, Sadi H. Nakiboğlu ve Feyza Yıldız'ın yazılarını, Mehmet Nuri parmaksız, Fikret Dikmen, Ahmet Vehbi Ecer, İsmail Özmel, Erdal Noyan, Murat Alp'ın şiirlerini zevkle okuyacağınıza inanıyorum.

Arz ettiğim gibi gelecek sayımızı eğitim meselemize ayırıyor ve 15 Haziran-2015'e kadar yazılarınızı bekliyoruz.

Bu arada Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu'nu(02 Ağustos 1934 - 19 Nisan 2015) kaybettiğimizi de üzüntüyle bildiriyor rahmet ve sabır dileklerimi sunuyorum.

Acısız, sağlık ve huzur içinde nice yeni sayılarda buluşmak dileği ile.

İSMAİL ÖZMEL

Bir Entelektüel Olarak Bekir OĞUZBAŞARAN

İsmail ÖZMEL

Kayserimizin yetiştirdiği kıymetli şair ve yazarlardan; aynı zamanda Akpınar Dergimizin De Bir Şairi Ve Yazarı Olarak; Bekir Oğuzbaşaran'ın Eserleri; keşke, Kayseri yoğunburç şiir akşamları yönetimi öncü olsa da her biri zaman zaman, bu salonda okunabilse, belki gençler için yapılacak önemli hizmetlerden birisi budur sanırım. Biz Yazsanbir (Yazarlar ve Sanatçılar Birliği) olarak bu okumalarda bir mesafe kat ettik diyebilirim. Akmedrese okumaları buna güzel bir misaldir. Kayseri'de, Bekir Beyin ve diğer yazar dostların eserleri; haftanın belli bir gününde, böyle güzel bir sohbet mekânında; niye okunmasın, bu güzel bir gelenek olarak yaşatılabilirse iyi olur. Bir de çevremizdeki diğer yazarların eserlerini de ihtiva eden bir kitaplığın kurulması fikri de üzerinde düşünülmesi gereken işler arasında olmalıdır. Böylece okuma alışkanlığı kazanır ve kıymetli eserlerin tanınmasına katkı sağlamış oluruz.

Ben halimizden ve gidişatımızdan şikâyetçiyim, yakın dostlarımızın

kitaplarını okumuyor onların içinde mündemî sanat, fikir ve insanlık unsurlarına kafa yormayı ihmal ediyoruz. Diyebilirsiniz ki, uzaktaki dostların kitaplarını ne kadar okuyor, ne kadar istifade ediyoruz. Bu konu milletçe çözüm üretmemiz gereken bir konudur. Okumaya, düşünmeye, yazmaya yönelmek ve böyle bir ihtiyacı hayatımıza katacak bir eğitimi yaygınlaştırmak. Okuryazar oranını belli bir seviyeye getirdik ama muhteva konusunda ne durumdayız, neyi, ne kadar ve ne kadar süre içinde öğretmeye çalışıyoruz. Yani eğitimin kalitesi meselesi ne zaman gündemimize gelecek?

Her şair ve yazar Türk Edebiyatının bir eksiğini tamamlar. Bekir Oğuzbaşaran da bizim rubai ve hikmet pazarımızda ağırlığı olan, güzel eserler veren velut bir kalem ustasıdır, rubai ve beyefendi eksiğimizi tamamlamıştır. Katıksız mümin yapısı ile huzurlu bir kalem sahibi olarak yeniliğe açık, dost canlısı bir insan olarak, çok değişik konularda şiirler yazmıştır. Her şair ve yazar için dörtlülükler yazmak, hem de birikimlerini ve özelliklerini bilerek, bu az şey değildir ve bizim edebiyatımızda çok da örneği yoktur. Manzum Portelerden bahsediyorum. Benim aklıma Enver Tuncalp, Basri Gocul, Arif Nihat Asya geliyor.

“Gelenek-Yenilik” başlıklı rubaisinde:

Dil resmeder gönülde yazı, kışı

Yaşanacak olanı, yaşanmışı

Geleneksiz olmaz fakat insanda

Hiç eskimez yenilik arayışı.

Bekir Oğuzbaşaran

Geleneksiz olmaz, elbette şiirde, edebiyatta, kültürde bir gelenek var, belki bu geleneklerden hangilerini devam ettirmek gerekir, sorusu üzerine bazı yorumlar yapılabilir. Ama yenilik arayışı insanda özellikle sanatkârda hiç sona ermez, ermemeli. Öncekileri aynen tekrar ederseniz, onların bir mukallidi olursunuz, yeni bir şey, kendinizden bir şey yapabilirsiniz o zaman kendiniz olursunuz. Ama eskileri bilmeden de orijinalite yapmak hemen hemen imkânsız gibi.

Bekir Oğuzbaşaran’ın kişiliği ve edebi manzarası ve derinliği konusunda fikir beyan etmek için önce onun daha öğrencilik yıllarında başlayan arkadaşlarına, yakınlarına ve yakınında bulduklarına bakmak gerekir. Böyle bir birikim çok harman yerinden çeç almayı, ilham almayı, gözlemler, okumalar ve tefekküre zaman bulmayı gerektirir. Onun sınıf arkadaşları arasında kimler var, yurt arkadaşları ve dergi idarehanelerinden başlayan ve dergi çıkarmaya kadar giden edebiyat ve sanat yolculuğuna, mezuniyetten sonraki İstanbul’dan Van’a kadar uzanan hayat

serüvenine bir bakmak gerekir sanırım. Ve Kayseri’de karar kılan edebiyat yolculuğu.

İstanbul Edebiyat Fakültesinde hocaları Mehmet Kaplan, tez hocası Orhan Okay, beğendiği şair Necip Fazıl ve sınıf arkadaşları ve dostları Abdullah Uçman, Mustafa Miyasoğlu, Muhsin İlyas Subaşı, Abdullah Satoğlu, Ahmet Vehbi Ecer, İsmail Özmel, Mehmet Çayırdağ, Ümit Fehmi Sorgunlu, Vedat Ali Tok, Ahmet Sıvacı, İsmail Adil Şahin, Nevzat Türkten, Alim Gerçer, Emir Kalkan, Erciyes üniversitesindeki şairler, yazarlar ve diğer kalem sahibi dostlar.

“Fakültede Mehmet Kaplan Hocanın dersinden çıkınca: Bekir dedi ki: Arkadaşım, bu Kaplan hoca var ya, bu hocanın dersleri diğer hocalarinkine benzemez; Kaplan hocanın dersleri diğer bütün hocaların derslerinden daha önemlidir, onun derslerini kaçırmamak lâzım! Bir de, Kaplan hocanın her ay HİSAR DERGİSİNDE yazıları yayımlanır, onları da takip etmek gerekir. Peki tamam da, bu Hisar dergisi nerede çıkar, nerede nasıl bulunur; İstanbul’a yeni gelmiş birisi bunu nereden bilecek! Bekir derginin adresini verdi, herhalde elimden tuttu, beraberce Beyazıt postanesine gittik ve ben o gün Hisar’a abone oldum... İlk yazılarımın yayımlandığı Hisar’la böylece onun sayesinde tanıştım.” (Abdullah Uçman)

Öğrenerek ve öğreterek devam eden öğrencilik yılları onu Necip Fazıl’ın çıkardığı Büyük Doğu dergisinin musahhihliğine kadar götürdü. Artık dergi sayfalarında matbaa mürekkebi ile tanışmış oldu ve artık o mürekkep onun kaleminde denemeler, şiirler, rubailer ve hikemi mısralar halinde devam etti.

Hisar, Türk Dili, Milli Gençlik dergisi, Erciyes, Filiz, Kültür Sanat, Berceste, Akpınar dergileri ve bir yığın eli kalem tutan, insan canlısı Kayseri Erciyes üniversitesi ve yayınlar-gazete, dergi ve televizyonlar- dairesinde kümelenmiş kalem ve gönül sahipleri. Öyle bir kültür ve edebiyat ortamını paylaşmışlar ki, zaman içinde bir Bekir Oğuzbaşaran külliyyatına sahip olmuş ve onunla gurur duymuşlardır.

Onun katıksız mümin oluşu hakkındaki yargıların bazılarını etkilemiş ve belki de onu yeniliklere, çağın kazanımlarının karşısında gibi algılamış olabilirler; bunu tamamen tahmini olarak söylüyorum; Böyle bir algı olsa olsa onun eserlerine el sürmemiş, onunla bir merhaba mertebesinde dostluk KURMAMIŞ OLANLAR OLABİLİR. Şu kadar yıl süren ve her geçen gün kesafet ve derinlik kazanan dostluğumuz ve kalem arkadaşlığımız, onun en seçkin dostlarımız arasında olduğunun bir delilidir.

TOPLUMUN MESELELERİYLE DERTLENMEK

Gerçek aydın sadece kendi gemisini kurtaran insan değildir. Başkalarının kurtuluşuna, Başkalarının Da Yolunun Açılmasına Vesile Olan İnsandır. Bu da yardımlaşarak, öğreterek ve paylaşarak yapılır. Bir yazar ve şair olarak, bir öğretim görevlisi ve bir insan olarak topluma, gençliğe verilecek sağlam bilgiler, kültür ve anlayışlar topluma yapılacak en büyük katkıdır, kültür seviyemizin, edebi ve sanatsal seviyemizin yükselmesi ve zenginleşmesi hem yazılı yayınlarla, hem de şifahi anlatımlarla şekillendiğini de bilmekteyiz. Bekir Bey bu paylaşımı; elinden geldiği kadar; yapan kalem sahiplerinden birisidir.

Zaman akıp gidiyor, kaçımız bunun farkındayız? Gençler tez elden ekmeğin sahibi olmanın gayreti ve hesabı içindedirler ve bunu tamamen haklı ve doğru buluyorum. Çünkü büyük Akif'in dediği gibi, dostun yüz karası, düşmanın maskarası olmamak için ekmeğimizi alın teriyle kazanmamız gerekir. Bu dönemlerin gayretleri biraz sınırlı olabilir. Peki işlerini yoluna koymuş, maddi ve manevi birikimlere sahip olmuş dostlar ne yapıyorlar? Hangi yapıcı ve destekleyici gayretlerin içinde oluyorlar? Toplumun hangi meseleleri el birliği ve yardımlaşma ile daha başarılı bir şekilde yürüyor. Kalem sahipleri, sermaye sahipleri kadar güç birliği içinde olurlarsa Kültür Ve Eğitim Meselelerinin üstesinden gelmek daha da kolaylaşacaktır. Eğitim ve genel kültür yönlerinden toplumun pek de iç açıcı bir noktada olmadığı söylendiğine göre, kalem ve fikir sahibi insanlara daha çok görev ve sorumluluk düştüğünü kabul etmemiz gerekir diye düşünüyorum.

Bekir Beyin, hayat çizgisi olarak; ey gençler, yetişkinler, hiçbir şey yapamazsanız, elinizdeki fideyi toprakla, şiiri, hikâyeyi, denemeyi dergilerle ve gazetelerle buluşturunuz; der gibi geliyor bana. Sohbetlerinizde peşin hükümlü tezlerden ziyade okumaya ve gözleme dayalı birikimlerinizi kaleme alınız. Her eser bir mevsimin, bir iklimin, bir rüzgârın eseridir, eser sahibi olmak isteyenler başkalarının göz nuruna, emeğine ve birikimine değer vererek eserlerini okumalı, istifade etmeli, okutarak da bir vatandaşlık görevi ifa etmeli, dediğini iştir gibiyim.

Kalem erbabı birbirinin külüne muhtaçtır, tıpkı komşular gibi, Bazen yemeğimiz komşunun tütünü ile pişer. İlhamımız, çağrışımımız komşu yazarın eseriyle şekillenebilir. Bekir Bey'in de bir rubaisinde belirttiği gibi binlerce şairlik iddiasında olan insan var ama şiir kitaplarımız bir iki binlerde takılıp kalmaktadır, demek ki şairler yeni kalemleri merak etmiyorlar. Hâlbuki ne lüzumsuz şeylere ne paralar harcarız değil mi?

BEKİR OĞUZBAŞARAN'IN TÜRKÇE SEVDASI

Şiirlerden meydana gelen "Bir Gül Düştü" adlı eserinde "SES BAYRAĞIMIZ" başlıklı şiirin bir kısmını beraber okuyalım:

"Senin için kanlar döktüm
Dalgalan ses bayrağımız
Dünyaya seninle baktım
Dalgalan ses bayrağımız

Yeryüzüne yayılmalı
İşitenler bayılmalı
En zengin dil sayılmalı
Dalgalan ses bayrağımız

Ağzımda sütü annemin
Tatlı ninnisi ninemin
Türküsünde Emine'min
Dalgalan ses bayrağımız

Burcu burcu kokmalısın
En yüksekte bakmalısın
Sular gibi akmalısın
Dalgalan ses bayrağımız

Kırlarda es bağlarda es
Ovalarda, dağlarda es
Sınırsız sahrâlarda es
Dalgalan ses bayrağımız

Çiçeklerden bal almışsın
Bahçelerden gül almışsın
Bayrağımdan al almışsın
Dalgalan ses bayrağımız

Şakıyorsun bülbül gibi
Duygulu bir gönül gibi

Beyaz, kızıl bir tül gibi
Dalgalan ses bayrağımız

Çoğala çoğala çağla
Kardeşi kardeşe bağla
Birliği dirliği sağla
Dalgalan ses bayrağımız

Birleşerek güzel sesler
Anlam dünyamızı besler
Dağılır ufuktan sisler
Dalgalan ses bayrağımız

Âşık Oğuz seni över
Her şeyden daha çok sever
Sonsuza dek büyük değer
Dalgalan ses bayrağımız.

Bekir Oğuzbaşaran

MUHAFAZAKÂR BİR AYDIN

Allah ve Peygamber sevgisini, vatan, millet, bayrak ve Türkçe sevgisini dile getiren şair Oğuzbaşaran, nesirlerini de “Bir Yaşam Biçimi olarak Edebiyat” adlı eserde toplamıştır. Şiirde rubai tarzını kullanmış ve Edebi Portrelerde, şair ve yazarların mümeyyiz vasıflarını esas alan ve dörtlükler şeklinde yazdığı portreler sayanı takdir bir sayıda ve mükemmelliktir.

(Kayseri, Yoğunburç Kültür Sanat Evinde yaptığım konuşmanın özetidir)

Hukukçu - Şair Erdoğan ÜNVER

Abdullah SATOĞLU

2004 yılının Ocak ayı içerisinde ve beş gün ara ile, iki değerli şairimizi, İlhan Geçer ve Halil Soyuer'i kaybetmiştik, Ardından, Eylül ayı içerisinde, 11 Eylül günü Kerim Aydın Erdem ve 25 Eylül 2004 günü de, Erdoğan Ünver kardeşlerimizi ebediyete yolcu ettik..

Eğer "İnsanlık", ahlâk ve terbiye ise, eğer insanlık duygu ve dostluk ise, eğer insanlık sevgi ve hoşgörü ise, eğer insanlık nezaket ve tevazu ise, Erdoğan Ünver'in şahsında, edebiyat dünyamız, böylesine müstesna bir insanı kaybetmiştir.

1950'li yılların başlarında ;

Git dedin, uzaklaş bulutlar gibi,
Zannetme ki, sözünden şaşmaktayım.
O gün, bu gün gezip meyhaneleri
Böyle bulutlar gibi dolaşmaktayım.

mısralarıyla tanıdığım Erdoğan Ünver'le, şahsen tanışma mutluluğuna erdiğim 1954 yılından, vefat ettiği âna kadar, tam 50 yıl, hep birlikte olmuştuk...1950'den bu yana, şiir dünyamızda, hoş sadâ bırakan şairlerimiz arasında, Erdoğan Ünver'in, özel ve önemli bir yeri vardır.

Şiirlerinin konusu, genellikle kaynağını aşktan alır. Gerçekten onun şiirleri, çağlayanların, gönül vâdilerinde husule getirdiği, musikî âhengiyle, dalga dalga yayılır ve gönüllere doluverir... O sebebledir ki, sanat çevrelerinde, günümüzün "Karacaoğlan"ı olarak vasıflandırılmıştır. Şiirlerinde vezin ve kafiye son derece bağlı kalmış, serbest tarza, denemek için bile olsa, itibar etmemiştir...

1927 yılında, Manisa'nın Soma ilçesinde doğan Erdoğan Ünver, ortaokulu İzmir'de, liseyi Ankara'da bitirdikten sonra, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştu. Serbest olarak, birçok büyük kuruluşun ve sanat çevrelerinin avukatlığı ve 20 yıla yakın süre ile de, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Merkez Ceza Kurulu Başkanı olarak görev yapmıştır. Özellikle 1948 ve daha sonraki yıllarda, Ankara Halkevi ve Üniversite salonlarında düzenlenen şiir günlerinde okuduğu şiirleriyle, kendisini sanat çevrelerine kabul ettirmişti.

1950’de, Jülide Gülizar’la çıkardığı, aylık sanat edebiyat dergisi “BAHÇE”yi, bu defa 1975’te, kendisi, Hüseyin Yurdabak ve bendeniz, birlikte çıkarmağa başladık... Ve ilk dönemde 9 sayı çıkan Bahçe’nin yayını, 29 sayı daha sürdürübildik ve dergide yayınlanan şiirlerin yazarlarını “Bahçe Şairleri Antolojisi”nde toplamıştık.

Uzun yıllar, tiyatro eleştirileri de yapan Erdoğan Ünver, birçoğu bestelenen şiirlerinden bir kısmını, ilk olarak, 1970’te “Yağmurla Gelen Bahar” isimli kitapta topladı. İkinci kitabını ise, 1992’de “Yağmurla Giden Bahar” ismiyle yayınladı. Şiirlerinde, lüzumsuz sözlere yer vermemiş, esas ve öz neyse onu yazmıştır. Onun şiirlerinin en başta gelen özelliği, güzel ve temiz Türkçe ile ifade edilen zarafet ve inceliklerdir. TRT’nin renkli program yapımcılarından merhum Attila İçli’nin besteleyip okuduğu “Güzeller İçinde” isimli güftesindeki duyguların sıcaklığına bakınız;

Kimi ince belli, kimi işvebaz
 Kiminde tatlı dil, kimisinde naz.
 Biri var ki, çekip kenara biraz
 Parmağına yüzük takasım geldi...

Erdoğan Ünver’in, Şekip Ayhan Özışık tarafından rast makamında bestelenen ve 1976’da, Milliyet gazetesinin düzenlediği “Yılın Şarkısı” ödülünü kazanan;

Hayal mi, gerçek mi gördüğüm bilmem
 Elden ele gezen güle dönmüşsün
 Saçların tarumar, gözlerinde nem
 Ateşe benzerdin, küle dönmüşsün!

mısralarıyla başlayan güftesi, gerçekten sanat dünyamızda ve musiki literatüründe hoş sadâ bırakacak, klâsik şarkılardan biri olarak, yerini almıştır...

A. Vehbi Ecer'in Vefatından Sonra Ortaya Çıkan Son Şiiri: Son Şiir

Ahmet Vehbi ECER

Sonbahar yaprakları gibi döküldü yıllar
Bir bir kayboluyor güzelim hatıralar
Yenilerine bağladık özlemlerimizi
Gelin sevgiye yapışalım sonsuza kadar

Fırtınalar esiyor ortalık sararıyor
Güneş batıyor ufuklar kararıyor
Ümitler aşklar bitmese özlemler bitmese
Her gecenin sonunda sanki ufuklar ağarıyor

Daha çok işimiz var da yetmiyor zaman
Yaşamak isteğiyle doluyorsun her an
Yetmez mi geriye bıraktıklarımız
Yetmez mi bizlerden onca geriye kalan

Bakır renkli ufuklardan da hiç iz kalmadı
Artık söylenecek bir iki söz de kalmadı
Yolun sonu mu geldi dostlar nedir bu hal
Ateş söndü mangalda köz de kalmadı

Susuz kalmış akmayan pınar gibiyim
İçi boşalmış çürümüş koca çınar gibiyim
Yaşamaktan ümit kesilmez ama
Sessizliğe bürünmüş kimsesiz mezar gibiyim

Vatan Annenin Kollarında

İsmail ÖZMEL

Yollarda yürümeyi severim, ağırlıksız
Düşünen bir arkadaş bana taşlar, sütunlar
Arada bir duraklamalıyım bir türbe kapısında, bir cami sebilinde
Akan su bile bana yoldaş, şırl şırl
Oturup onu dinlemeliyim.
Yaşamak diyoruz içte bu bence.
Hayat da bir yolculuk değil mi?
Öldüğünü nereden bilecek insan?

Yollarda yürümeyi severim, ağırlıksız
Beraberken düşünmek, ayrıken yine düşünmek,
Aramızdaki en sağlıklı iletişim bu değil mi?
Vatan ananın kucağında yatmak ölmek midir?
Ben nedense bu beraberlikten hoşlanacağımı düşünüyorum.
Dertleşiriz, aynı maziye hatırlamak,
Onun çocukluk ve gençlik yıllarını konuşmak
Hep bu macerayı dinleyerek yatmak vatan annenin kollarında
Az şey mi, vatani beklemek, cümle ruhlarla.

Ağıt

Erdal NOYAN

Gözlerin geliyor sahneye
Bir Yeşilçam filmine
Yüz bin fidan tutuşturan

Salon boşalıyor
Ansızın yorumlanınca kötüye
Bunca mağdur arasında

Bir perişan fiilin
En esaslı zalimi
Ağlayınca çoğalıyorsun

Yađmur bombalarına
Yalvarmadan kurtuluyor
Kuş ceylan toprak ve insan

Ağlayışın sürüyor.

Hem Ayrılık Hem Vuslat

Mehmet Nuri PARMAKSIZ

Galata Kulesi ve Topkapı Sarayı,
Gezenler görmezler emin ol!
Sende gizlenmiş hâtırayı.
Konya'dan güler pirim Mevlânâ,
Üçüncü Selim ve Şeyh Galip'in hatırına.
Gönlü aşk dolu müritlerin hepsini
Musikî ve şiirle kaldırır ayağa.
Nerdesin! Ey ay yüzlü sultanım!
Beklemekteyim şeyhimin türbesinde.
Şiirlerime icâzet çıktı artık bilesin!
Söz vermiştik hani biz, nerdesin, nerdesin?
Semâzenler gönlüme nakşeden bir figürdür,
Mesnevi'ye âşina âşık olanlar hürdür.
Bil ki aşk kuyusu Yusuf'un kuyusudur;
Fuzulî'yi yücelten, gönlü coşturan 'Su'dur.
İstanbul benim için, hem ayrılık hem vuslat,
Heyhat!
Izdırabınla, bir başka güzeldir hayat!

ÇANAKKALE

Fikret DİKMEN

Ayın ışığında aynalı çarşı
Nidalar inletti yedi kat arşı
Dünya duysun yedi düvele karşı
Ben asla geçilmem der Çanakkale

Canlı şahididir Anafartalar
Siperde süngüler mermiyi yalar
Dile gelse conkbayırı tabyalar
Bak neler anlatır gör Çanakkale

Tarihin kökleri gayet derinde
Yeniden dirildik her seferinde
Mustafa kemalin önderliğinde
Kim inkâr ederse kör Çanakkale

Burada yatıyor ecdadın soyu
Al kana boyandı Ertuğrul koyu
Bu destan söylensin tarihler boyu
Gururla murada er Çanakkale

Yıldızlar hüzünlü ağlıyor hilal
Orada toprağın rengi hala al
Yeri geldiğinde uysal mı uysal
Yeri geldiğinde şer Çanakkale

Yeniden var olduk dökülen kanla
Tarihi incele oku ve anla
Daima gururla şerefle şanla
Her zaman göğsünü ger Çanakkale

Tarihin önünde hesaplaşarak
Türkün dehasına dünya şaşarak
Güneş utancından kızılışarak
Erkenden battığı yer Çanakkale

Fikret im hazırım hem birlik için
Canım esirgemem ben hürlük için
Atam emir verdi özgürlük için
Sana feda nice ser Çanakkale

Çanakkale Geçilmez

Abdülkadir GÜLER

Bir kahraman takım ve de Yahya Çavuştlar
 Tam üç alayla burada gönülden vuruştular
 Düşman tümen sanırdı bu şaheser erleri
 Allah'ı arzu ettiler akşama kavuştular

Çanakkale Valisi: Namık MEMİK

Bu yıl milletçe Çanakkale Zaferimizin 100.Yılıni birlikte kent kent, ilçe ilçe ve köy köy hep birlikte şehitlerimizi saygıyla ve rahmetle anacağız. 14 Mart günü Söke'de Novada Outlet' te Çanakkale'den Kurtuluşa 100. Yıl Müzesi açıldı. Su müzeyi izleme olanağını da buldum. Onlara bizzat Çanakkale'ye gidip, araştırma ve incelemelerim sonucunda hazırladığım "Çanakkale İçinde Aynalı Çarşı" (4. Baskı 2008) adını taşıyan kitabından bir tanesini armağan ettim. Çok çok sevindiler ve teşekkür ettiler. Müzeyi gezerken gözlerim yaşardı. Müzede yer alan Mehmetçiklerin tablosu, yaralı ve hasta olanlar, resimler, ilgi çekici yazılar, mektuplar, Gazi Mustafa Kemal'in ve onun silah arkadaşları, toplar ve tüfekler başlı başına bir koca destan, bir geçilmez Çanakkale envanteri ve tarihi belgeler. Çanakkale Zaferini kola kolay kazanmadık. Kadın, erkek, genç ve ihtiyar tüm Anadolu halkının ruhunda birlik ve beraberlik vardı. Yüksek bir inanç vardı. Kahramanca savaştığımız ordumuzda ise maddi imkânsızlıklar had safhada idi. Hatta su içmek için bulaşık suyunu bulamayan Mehmetçiklerimiz vardı. Aç ve susuz olmalarına rağmen kahramanca savaştılar. Geri dönmeyi asla düşünmediler. Ünlü İngiliz Komutanı General Churchill bir sözünde şöyle diyordu: "Anlamıyorsunuz? Biz Çanakkale'de Türklerle değil, Allah ile savaştık!..Bir başka General Amiral Lord Fisher ise: Allah kahretsin şu Çanakkale'yi!... Hepimizin mezarı olacak" diyordu. Gerçek onların mezarı oldu.

Çanakkale Savaşları sırasındaki; Gazi Mustafa Kemal; askerlerimizi ve maneviyatlarını şöyle anlatıyordu: "Yalnız size Bombasırtı vakasını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşılıklı siperler arasındaki mesafeniz 8 metre, yani ölüm muhakkak, muhakkak. Birinci siperlerdeki, hiç biri kurtulmamacasına kâmilen

düşüyor. İkinciler onların yerine gidiyor. Fakat ne gıpta edilecek bir soğukkanlılık ve Allah'a güvenerek biliyor musunuz! Öleni görüyor, 3 dakikaya kadar öleceğini biliyor, hiç ufak bir korku ve çekinme bile göstermiyor, sarsılmak yok! Okuma bilenler ellerinde Kur'an-ı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler Kelime-i Şahadet çekerek yürüyorlar. Bu Türk askerindeki ruh kuvvetini gösteren şayan-ı hayret ve tebrik bir misaldir. Emin olmalısınız ki Çanakkale Muhaberesini kazandıran bu yüksek ruhtur. 15 Mayıs 1915 (1) İşte bu yüksek inançla yedi düvele karşı Çanakkale geçilmez oldu. Kahraman Mehmetçiklerimiz tarihe altın harflerle bir destan yazdılar. Çanakkale Savaşlarında yaklaşık 253 bin askerimiz şehit oldu. Başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Çanakkale Zaferi'nin 100.Yılında saygıyla ve rahmetle anıyor, bütün şehitlerimizin mekânları cennet olsun diyorum.

1- Çanakkale İçinde Aynalı Çarşı / Abdülkadir Güler, (İnceleme – Araştırma)

4. Baskı 2008- Söke

Aşk Ne Güzelmiş

Murat ALP

Seninle yaşanan yasak aşkımız,
Bitince anladım aşk ne güzelmiş.
Dillerden dillere çalan şarkımız,
Üzgünken dinledim ah ne güzelmiş.

O akşam gezerken caddeler dolu,
Dikkatim çekmedi bir Allah kulu,
Eller mutluyken ben gözyaşı dolu,
Ağlarken anladım aşk ne güzelmiş.

Sabaha kadardı dolaştım park, park,
Yok yaşamla ölüm arasında fark,
Kapıyı kapattı gittiğim ev bark,
Sensizken anladım aşk ne güzelmiş.

Tanda güneş değil gözlerin vardı,
Ruhumu sınısıcak kolların sardı,
Ayağım altında yüzüğün vardı,
Düşünce anladım aşk ne güzelmiş.

Yemin ettim bir daha sevmemeye,
Her zaman ağlayıp hiç gülmemeye,
Kalbimde sevgini hep tüketmeye,
Tükettim, yine de aşk ne güzelmiş.

Daha hiç sevmedim başka birini,
Yerine koymadım inan kimseyi,
Ben de bitirdim de kendi kendimi,
Bitirdim, yine de aşk ne güzelmiş.

Bilmiyorum şimdi sen ne haldesin,
Sende benim gibi hiç gülmeyesin,
Bitirdin ya beni sende bitesin,
Bit de diyesin ki aşk ne güzelmiş.

KURŞUN KALEMLİ ŞAİR**“Tarihimizin En Büyük Destan Şairi”
Mehmet Akif**

Mahir ADİBEŞ

“Akif yalnız bizim asrımızın değil, hatta tarihimizin en büyük destan şairidir.” diyor Cenab Şahâbeddin. Onun kalbi katı hislerden çok uzak ve çok yüksek iki aşk ile yanar; din aşkı, vatan aşkı. Türk ve İslam tarihi Akif’ten daha büyük bir şair tanımaz. Alnında parıldayan inancın ışığını, ölümsüz mısralara dönüştüren, köylüsünden kentlisine, avamundan havasına, her gönüle hitap etmesini bilen şair, mütefekkir, devlet adamı, önder.

Mehmet Akif, İstiklal Marşının Şairi olması sebebiyle “Milli Şair” unvanını haklı olarak almış ve onun bu unvanı tek başına bir insanın mensubu olduğu milletten alabileceği en büyük ödül ve paye olmuştur. “Allah bu Millet’e bir daha İstiklal Marşı yazılacak günleri göstermesin.”

Onun çok vasfı olduğunu biliyoruz. Ancak Mehmet Akif’in veteriner hekimliği, ondan söz edenlerin her nedense ya hiç aklına gelmez, yahut en sonunda hatırlanır. Oysa Mehmet Akif’in düşünce ve his dünyasında veteriner hekimliğinin işgal ettiği yerin ne kadar önemli olduğu, hayat tarzından ve şiirlerinden anlaşılıyor.

Mehmet Akif’i veteriner hekimlik mesleğinin meseleleri ile bu derece ilgili kılan neydi? Hiç şüphesiz bu mesleğe olan inancı, Akif’in okul hayatında ve ilk meslek yıllarında çok değerli hocaları olmuştur.

19.yüzyılın son çeyreği,Osmanlı Devleti’nin müspet ilim alanında hamle yıllarıydı. II.Abdülhamit Han zamanında birbiri ardından hizmete giren bilim yuvaları, yurttan ilime ve tekniğe yönelen kalplerin sayısını arttırıyordu. Yurt dışında eğitim gören milliyetçiler, medeni dünya ile açılan teknik mesafeyi kapatmaya çalışıyorlardı. Bu ilim ve teknik çabalarının en verimli olduğu alanlardan biri de veteriner hekimlik alanıydı.

Pasteur’un 1885 yılında kuduz aşısı tatbikatını duyurmasından sonra hemen ertesi yıl ülkemizden üç kişilik bir bilim heyeti, Pasteur Enstitüsü’ne Osmanlı Devletinin maddi armağanları ile beraber tebriklerini götürüyor, ilmi alışveriş böylece

başlıyordu. Osmanlı Devleti 1887 yılında dünyanın 3. Kuduz Müessesesi'ni bu temaslar sonucu kurdu.

1893 yılında açılan ilk Veteriner okulu işte bu ortamda öğrencilerini eğitti. Veteriner Hekim adayı Mehmet Akif, Pasteur'un ilim yolundaki çabalarını sıcağı sıcağına bu yuvada öğreniyor, gizliden gizliye ona büyük bir sevgi besliyordu. Nitekim arkadaşı Mithat Cemal'in kaydettiğine göre, okul yıllarından sonra Akif'in kütüphanesinde Pasteur'un resmi hiç eksik olmamıştı. Hele Pasteur'un de kendisi gibi ilahi düzenin inancını olması Akif'teki Pasteur sevgisini arttırıyordu.

Mithat Cemal diyor ki:

"Akif Pasteur'un adını heyecanla söylüyor heyecanla dinliyordu. (Sonradan anlıyorum) Bu heyecan Akif'te meftunluk tavrı almıştı. Kütüphanesinden Pasteur'un resimlerini çıkarır, dudağında ince tebessümle bu resimlere daldardı."

Akif'in mesleki hayatında hep kendini hissettirirdi. 1908'de kurulan ilk veteriner derneği "Osmanlı Cemiyet-i İlmiye Baytariyesi"nin kurucusu O idi. Yine ilk Veteriner dergilerinden biri olan "Mecmua-i Fünun-u Baytariye"nin yayın kurulu üyeleri arasında bulunuyordu.

Mehmet Akif'in önderlik ettiği mesleki derneklerden bir diğeri 1910 yılında kurulan "Baytar Mekteb-i Alisi Mezunin Cemiyeti"ydi. Cemiyetin "Risale-i Fenn-i Baytari" adlı yayın organı Akif'in idaresi altındaydı.

Memuriyet Sicil Kayıtlarında Veteriner Hekim Mehmet Akif Ersoy

Bu yazımın konusunu ve iskeletini oluşturan bilgi ve belgeler, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının sicil arşivi ve personel kayıtlarından derlenmiştir. Söz konusu belgelerin büyük bir kısmı Osmanlı'ca, 1930'lardan sonraki döneme ait bazıları da günümüz Türkçe'siyle yazılmıştır.

Akif, Türkiye'de kurulan ilk sivil Veteriner Okulunun bir numaralı öğrencisidir ve aynı zamanda çok başarılı bir talebelik hayatının sonunda mezun olurken de okulun birincisidir.

Veteriner İşleri Genel Müdür Yardımcılığına kadar yükselen Mehmet Akif'in veteriner Hekim olarak sürdürdüğü 20 yıl civarındaki meslek hayatında da kuşkusuz dürüstlük, fedakarlık, başarı, yüksek bir ahlak anlayışı ve seciye ve erdem vardır.

Fatih dersiamlarından İpek'li merhum Tahir Efendi'nin oğlu olarak hicri 1290 (20 Aralık 1873) yılında bugünkü Çanakkale ilinin Bayramiç kazasında doğmuştur.

Başlangıç ilimlerini (mukaddemât-ı ulumu) özel surette ders alarak tahsil ettikten sonra Mülkiye İdadisine (Lise) girerek buradan Rumi 1305 (1889) yılında bir

kıt'a şehadetname (diploma) aldığını ve arkasından Mülkiye Baytar Mektebine (Veteriner Fakültesi) girerek dört yıl eğitim aldıktan sonra Rumi 1309 (1893) yılında sınıf birincisi olarak mezun olduğunu ifade etmiştir. Şiire ilgisi de bu yıllarda okulun son iki senesinde başlıyor.

Mehmet Akif'in kendi ağzından özgeçmişini anlattığı sicil belgesinde devamlı, yirmi yaşında iken yani Rumi 1309 (1893) yılında 710 kuruş aylık ile Orman ve Madenler Bakanlığı Ziraat İşleri Fen Heyeti Beşinci Şube Müfettişi Muavinliğine tayin edildiği yazılmaktadır.

Görev yeri İstanbul olmasına rağmen Akif, 4 yıl Rumeli, Anadolu ve Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde görev yapmıştır.

Bu seyahatler Akif'in gözlem gücünü, toplumu daha yakından tanınmasını sağlamış olmalıdır. Akif bu dönemdeki gözlemlerini şiirlerinde son derece gerçekçi bir şekilde kullanır. Yine bu ve bundan sonraki seyahatler Akif'in hem düşünce tarzını hem de şiir anlayışını temellendirir.

Tarım Bakanlığı Ziraat Genel Müdürlüğünün Personel Müdürlüğüne hitaben yazdığı 14.07.1936 Tarih ve 808 sayılı yazıda Mehmet Akif'in Öğretmen iken 1920 de Milletvekilliğine seçildiği ve o zamana ait sicil kayıtlarının gönderildiğini ifade etmektedir.

Akif'in Eserlerinde Veteriner Hekimliğin İzleri

Akif düşüncesinin bir ucunda bilim ve teknik, diğer ucunda memleket gerçekleri vardı. Bu iki noktayı birleştiren kuvvet ise Akif'in mesleği, yani veterinerliği idi. Mehmet Akif acı yurt gerçekleri ile mesleğini icra ederken karşılaştı. Memleketin en ücra köşelerini, sosyal yaraların en onulmazlarını bu vesile ile tanıdı.

"Köylünün bir şeyi yok, sıhhati, ahlakı bitik,

Bak o sırtındaki mintan bile tiftik tiftik.

Bir kemik, bir deridir ölmedi

Kaldıysa diri,

Nerde evvelki refahın acaba onda biri?"

Mehmet Akif halkın yaralarını sarmak için hemen harekete geçmek gereğine inanır ve bu yolda mesleğine de büyük güven duyardı. Safahat'taki Köse İmam'la konuşmasını hatırlayalım,

"-Kimi bid'atçı diyor... Duyduğum en çok bunlar.

-Daha var mıydı, İmam?

-Var ya, unuttum: Baytar,

-Keşke baytarlık edeydim..."

Mehmet Akif'in mesleğine olan sevgisi ve bağlılığı ömrünün sonuna kadar sürecekti. Ölümünden bir yıl önce Mısır'dan Pendik Bakteriyoloji Laboratuvarı Müdürü Şefik Kolaylı'ya yazdığı mektuplarda, müessese hakkında bilgi ve fotoğraflar istiyor, genç veterinerlerin mesleğe atılırken, bu laboratuvarlarda muhakkak eğitime tabi tutulması istiyordu.

Mehmet Akif'in 63 yıllık ömründe özellikle gençlik ve olgunluk yılları, köy, köylülük, tarım, hayvancılığın ön planda olduğu yurt kalkınmasının meseleleri ile dopdolu geçti. O tarımda, sadece maddi değil, manevi gelişmenin de işaret taşlarını diken seçkin bir önderdir. Mehmet Akif'i çok iyi bir tahlile tabi tutmuş olan Emin Erişirgil, şöyle değerlendirme yapar:

"Doğrusu Mülkiye Baytar Mektebi-i Alisinin memlekete hiçbir faydası olmasaydı da sadece Mehmet Akif oradan çıkmış bulunsaydı, yine bu müessesenin iftihara hakkı olurdu"

Akif mesleğine özlemini şiirlerinde dile getiriyordu.

"-Unuttum be Köse.

-Keşke zihninde kalaymış, ne kadar lazımmış;

Beni dinler misin evlâd? yine kaabilse çalış;

Çünkü bir tecrübe etsen senin aklın da yatar,

Bize insan hekiminden daha lâzım baytar."

Bir karakter Abidesi Olarak Mehmet Âkif

Veteriner İşleri Müdür Yardımcısı Mehmet Akif'in sicil dosyasındaki en önemli belge, onun bu görevinden istifa ettiğine dair belgedir 11 Mayıs 1329 (1913) tarihli istifa yazısı Mehmet Akif'in farklılığını, benzersizliğini bütün yalınlığı ve güzelliğiyle ortaya koymaktadır.

Akif. «haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır" inancındaydı. Haksızlığa tahammül ettiği ve hele yaltaklanarak menfaat peşinde koştuğu görülmemiştir. Veteriner İşleri Müdür Yardımcısı görevini üstlendiği yıllarda Veteriner İşleri Müdürünün bir haksız karar ile azledilmesi üzerine görevinden istifa etti.

Kendisine bu hareketinin sebebi sorulduğunda başkasına yapılan haksızlığa tahammül etmesinin mümkün olmadığını söylüyordu. "Arkadaşıma yapılan haksızlık bana yapılmış demektir" diye 20 yıllık memuriyetine tereddütsüzce veda etmişti.

Şöyle yazıyor Mehmet Akif;

“Ticaret ve Ziraat Nezareti (Bakanlığı) Celilesine

Devletli Efendim Hazretleri

Umûr-ı Baytariye Müdürü (Veteriner İşleri Müdürü) Abdullah Efendi'nin yerden göğe kadar haklı olduğu bakteriyolojihane meselesinden dolayı azli (görevden alınması) üzerine acizleri memuriyetinden sureti katiyede istifa ediyorum. Olbab da emrû ferman hazreti men lehül emrindir.

Mehmet Akif

Umûr-ı Baytariye Müdür Muavini”

Özellikle makam, mevki ve diğer maddi menfaatler için insanların birbirini ezip geçtiği, birbirlerine olmadık iftiralar attığı, oyunlar kurduğu günümüzde, yaşanan olaylar göz önüne alındığında, Mehmet Akif'in bu tavrı daha çok anlam kazanmakta ve abideleşmektedir.

Öyle ya; boşalan bir kadro ve pozisyon için, iyi ki boşaldı deyip araya ricacı koyarak atanmak varken, o makam sahibine haksızlık yapıldığını düşünüp, böyle bir haksızlığa, kendisi istifa ederek karşı durmak düşüncesi günümüzden ne kadar da uzak!

İşte Mehmet Akif farkı burada, şu mısraların pratiğini ondan daha iyi hayatına uygulayacak kaç kişi var!

“Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim

Onu dindirmek için kamçı yerim çifte yerim

Adam aldırma da geç git diyemem, aldırırım

Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım.”

Meclis'te İlk Veteriner Hekim

Belgelerde, 1336 Tarihinde (1920) Mehmet Akif'in Öğretmen iken yetkisiz ve izinsiz olarak görevini terk ettiği ve memuriyetine son verildiği, yerine gelecek sene başında Cevat Rüştü'nün tayin edildiği anlaşılmaktadır ki bu tarih Mehmet Akif'in Milli Mücadeleye destek vermek üzere Anadolu'da olduğu ve Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Milletvekili seçildiği döneme denk gelmektedir.

Mehmet Âkif Ankara'ya yapacağı seyahatini sadece damadı Ömer Rıza Doğrul ile yakın arkadaşı Eşref Edip Beylere haber verir. Kendileriyle bir sır tevdi eder gibi konuşur:

“Artık burada duracak zaman değildir. Gidip çalışmak gerekir. Halkın bizim

tarafımızdan aydınlatılmasına ihtiyaç varmış. Çağırıyorlar.. Ben yarın Ankara'ya hareket ediyorum. Hiç kimsenin haberi olmasın..”

Ankara yolculuğuna oğlu Emin Beyle çıkar. Emin Beyin hatıralarında belirtildiği gibi trenden iner inmez doğru Meclis'in önüne gelirler. Bu sıra bir ziyarete gitmekte olan Mustafa Kemal Paşa ile karşılaşır. Mustafa Kemal Paşa Mehmet Âkif'i görünce yaklaşır;

“Sizi bekliyordum efendim; tam zamanında geldiniz. Şimdi görüşmek mümkün olmayacak; ben size ziyarete gelirim.”

Mehmet Âkif Ankara'ya gelince Hacı Bayram Camiinde va'za başlar. Milli Mücadeleye katkısı olabilecek şekilde bazı kentleri dolaşır ve o kentlerde vaazlar verir. Kuvâ-yı milliyenin bir İttihatçı hareketi olmadığını anlatır. Eğer vatani kaybedersek gidecek yerimiz kalmayacağını söyler. Bu savaşın dine ve halifeye hiyanet için yapılmadığını anlatır. Aksine milli mücadelenin bir cihad olduğunu ve bu savaşa katılmanın dinen farz kılındığını aktarır.

O günlerde sözüne güvenilir en önemli İslâm büyüğü olarak Mehmet Âkif'in konuşmaları etkili olur.

Burdur'dan milletvekili seçildiğini belirten mazbatasını alır. Meclis Burdur olarak mazbatayı kabul eder. Birkaç gün sonra Biga'dan mebus seçildiği haberi gelir. Meclis Biga mebusluğu mazbatasını da kabul eder. Ancak Âkif, Biga mebusluğundan istifa ederek Meclise Burdur mebusu olarak girer.

Akif Uzaklarda Duydu Çanakkale'yi

Dönemin en ileri tekniğine sahip silah ve araçlarla Çanakkale'ye yüklenen düşman karşısında, Türk askeri “ölürsem şehidim, kalırsam gazi” iftiharını ile çarpışıyordu. Emperyalistler geldikleri gibi gittiler. Zaferden sonra Başkumandan Vekili Enver Paşa, İmparatorluğun en uzaktaki müfrezesine kadar Çanakkale Zaferini müjdelemek için Telgrafhaneye koşmuş tek tek kumandanları telgraf başına çağırılmıştı.

Enver Paşa, Teşkilat-ı Mahsusa Reisi Kuşçubaşı Eşref Beyi aradı. Eşref Bey, Anadolu Bağdat Demiryolu hattının son durağı olan El Muazzam istasyonundaydı. Telsiz başında bizzat şu telgrafi yazdırdı:

“Çanakkale Savaşında ordumuz muzaffer oldu. Düşman mağlup, mahcup ve mecruh (yaralı) olarak çekiliyor...”

Haber bütün yurttaki mutluluk yarattı. El Muazzam'daki sevinç muazzamdı. Orada bulunanlardan biri haberi duyunca Kuşçubaşı Eşref Beyin boynuna sarıldı ve

hıçkırma hıçkırma ağlamağa başladı. Bu hıçkıran vatanperver, yüreği yanık memleket evladının adı, Mehmet Âkif'ti...

Mehmet Âkif, büyük vatan sevgisi ve meftun olduğu Türk istiklal ve hürriyet sevdasıyla yavaşça kalabalığın arasından sıyrıldı. Gerisi Kuşçubaşı Eşref Bey anlatıyor:

«...Ay bedir halindeydi. Çöl gecelerinin parlak yıldızlı semasını, zaferimizin şerefine aydınlatan ayın bu efsanevi ışıkları altında, Mehmet Akif, bu güneşi unutturacak kadar parlak çöl gecesinde sabahladı. İstasyon binasının arkasındaki hurmalığın içine çekildi. Sadece hıçkırıklarını duyuyorduk. İçli, derin hıçkırıklar...İşte Çanakkale'ye layık o büyük destan, bu hıçkırıklar içinde meydana geldi...»

“Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi
En kesif orduların yükleniyor dördü - beşi...
Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya
Kaç donanmayla sarılmış, ufacık bir karaya.

.....

Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhid'i
Bedr'in arslanları ancak bu kadar şanlı idi

«Sabahleyin, vazifesini tamamlamış fanilerin az kula nasib olan rahatlığıyla yüzüme derin derin baktı: Artık ölebiliyim Eşref! dedi. Gözlerim açık gitmez!”

Mehmet Akif'in 27 Aralık 1936 da vefat ettiği ve Burdur Mebusu ve mülga Veteriner Genel Müdür Muavini olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca 32 sene 9 ay 23 gün emekliliğe esas hizmeti bulunduğu ve toplam olarak 1248 lira emekli aylığı bağlandığı anlaşılmaktadır.

Yastığı Taştan, Yorganı Topraktan Olanlar...

M. Nihat MALKOÇ

“Hazan” ve “hüzün”, ruha dokunan iki kelime. Çanakkale’yi en iyi anlatan tılsımlı sözlerdir bunlar. Fakat bu “hazan” ve “hüzün”, çok şükür ki sonradan bahara ve sevince dönüşmüştür. Çünkü şehitlerin aziz ve mübarek kanlarıyla sulanan bu topraklarda kıpkırmızı yediveren güller açmıştır. Bağından koparılan gonca güllerin yerine yenileri gelmiştir. Bu güllerin doyumsuz kokusu arzı rayihalara boğmuştur. O koku gönülleri mamur etmiştir.

Vatan sevgisinin nelere kadir olduğunun ispatlandığı kutlu bir coğrafyadır Çanakkale. Burada sadece bir destan değil, bir milletin alinyazısı yazılmıştır. Çanakkale, tarumar olmuş yüreklere dikilen bir onur ve gurur anıtıdır. Yüreklere dikilmek istenen madde putlarının yerle bir olduğu, emperyalistlerin tel tel döküldüğü, Hakk’ın ve hakikatin şahlandığı güzel bir diyardır. Düşmana gün göstermemek için gün görmemeye razı olanların kutlu mücadelesidir.

Mahşeri andıran Çanakkale; imkânsızlığın ekmek, su gibi bir ihtiyaç olan hürriyetin önüne bir engel olarak dikilemeyeceğini göstermiştir. Zira Çanakkale; çelikten alayların mızrak, ok ve yaylarla avlandığı, mânânın maddeye galebe çaldığı müstahkem bir cephedir. Bu cephe, kutlu direnişin başından sonuna kadar hiç sarsılmamıştır. Şairin dediği gibi “topun donanmayla, tüfeğin bataryayla, neferin ordularla boy ölçüştüğü” yerdir burası.

Çanakkale, kahraman Türk askerinin zulme ve zalime karşı verdiği amansız bir mücadele, kutlu bir direniştir; nefret taşlarıyla inşa edilen zulüm seddinin yıkılmasıdır. Yiğidin düştüğü yerden kalktığı, millî ve manevî ruhun inkişaf ettiği beldedir Çanakkale. Buradaki muhabbet fedailerini sadece düşman tarafından istila edilmiş toprakları değil, hürriyeti elinden alınarak parya konumuna düşürülen incinmiş gönülleri de fethetmiştir.

Çanakkale’de kadınıyla, erkeğiyle, yaşlısıyla, genciyle, kızıyla, kızıyla topyekûn herkes canından aziz bildikleri yurtlarını müdafaa etmişlerdir. Henüz bıyıkları bile terlememiş genç yürekler “Çanakkale Geçilmez” sözünü bütün dünyaya

ezberletmişlerdir. Mehmetçikler, okyanusları aşırıp gelen küstah düşmanlara hadlerini bildirmişlerdir Çanakkale’de. Bu şanlı askerler adeta ölüme meydan okuyarak tevhit sancağını yere düşürmemişlerdir. Rengini şehit kanlarından alan o ay yıldızlı al sancağı mübarek bedenlerine örtü edinmişlerdir.

Çanakkale’nin adsız kahramanları “Ya istiklâl, ya ölüm” parolasıyla çıkmışlardı bu kutlu sefere. Evlerindeki sevdalılarını arkalarında bırakıp yüceler yücesi bir sevdaya baş koymuşlardı. Aç susuz, yalın ayak kalmak engel değildi hilal’in sahip’i ezmesine. Zira gücünü imanından alıyordu cesaretleri göğüs kafesinden taşan cengâverler. Barut kokan topraklar kızgın gözyaşlarıyla sulanıyordu. Toprak al kanlarla buluşunca vatanlaşıyordu.

Türk’ün ateşle imtihanıdır Çanakkale. Gözünü kırpmadan şahadet şerbetini içenlerin, Azrail’e tebessüm edenlerin yurdudur bu topraklar. Akif’in dediği gibi bir hilal uğruna nice güneşlerin battığı yerdir burası. Mart soğuşunda yürekleri alev alev ateş yananların mekânıdır bu belde. Kutlu toprakların düşman çizmeleri altında kalmaması için etten duvar örenlerin, yârdan ve serden geçenlerin, düşmana fırsat vermeyenlerin cenk meydanıdır bu coğrafya.

Parya olmayı kabul etmeyenlerin kutlu direnişidir Çanakkale. Namusunu tehlikede görenlerin iffetine sahip çıkışıdır. Safiye Hüseyinlerin düşman karşısında erkekleştiği yerdir.

Çanakkale öyle alelâde bir toprak parçası değildir. Onan’ca söylemek gerekirse burası “İstiklal uğrunda, namus yolunda,/Can veren Mehmed’in yattığı yerdir.” Mehmetçikler en kıymetli varlıkları olan canlarını sahibine vererek bu aziz toprakları bize hediye ettiler. Bugün bu topraklarda canımız istediği gibi dolaşıyorsak ve hür yaşıyorsak bunu onlara borçluyuz.

Çanakkale, kınalı kuzuların yattığı mübarek mekândır. Onlar ki toprağı altlarına yatak, üzerlerine yorgan etmişlerdir. O amansız cengi kelimelerle ifade etmek mümkün değildir.

Tarihte İlk Şehit Türk Kadını Sümeyye

İdris YAVUZ

Tarihçi Yılmaz Öztuna'ya göre Türk milleti 9'uncu asırda İslâm'la tanışmaya başlamış ve sonra da hızla yayılmıştır.

İslâm ve Batı dünyasında saygı duyulan Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, İslam tarihçisi Beluzurî'nin "Ensabü'l-Eşraf" adlı eserinden alıntı yaparak:

İslam tarihinde ilk şehit düşen Müslüman Türk kadını Sümeyye bint Hayattır. Bu Türk kadınının İslâm'a girişi ile Peygamberimizin İslâm'ı tebliğ ettiği 610'tarihine rastlamaktadır.

Türklerin yoğun yaşadığı İran'ın Keşker şehrinde dünyaya gelen Sümeyye, İran Kisrası Nuşirevan tarafından kendisine ziyarete gelen Yemen Meliki Ebu'l Hayr'a cariyeye olarak hediye edilir. Ebu'l Hayr, Yemen'e dönerken Taif'de hastalanır. El-Haris bin Kalade isimli ünlü bir hekim tarafından tedavi edilir. Keşker'li Sümeyye'yi bu doktora cariyeye olarak hediye edilir.

Yasir, Yemen'lidir, Mekke'ye gelir ve Ebu Huzeyfe ibni Mugire'nin himayesine girer, onu Sümeyye adındaki cariyesi ile evlendirir ve sonrada onu âzad eder. Bu evlilikten Ammar ve Abdullah adında iki çocukları olur. Hz. Sümeyye İslâm'ı kabul ettiğinde artık çok yaşlıdır.

Ebu Cehil, Hz. Sümeyye'nin müslüman olmasından çok rahatsızdır ve; "Sen Muhammed'i çok seviyorsun, bundan derhal vazgeç !" dediğinde. O, tereddütsüz inancından bir adım geri atmaz. Ebu Cehil, Hz. Sümeyye'nin iki bacağına iki ayrı deveye bağlatıp zıt yönlere çekirdi ve o İslâm'ın ilk kadın şehidi olarak tarihteki yerini aldı.

Sümeyye (ra)'nın oğlu Ammar İbni Yasir (ra) Ebu Cehilin işkencelerinden kurtulunca Efendimizin huzuruna çıkar. Annesinin canice işkenceyle şehit edilmesine çok üzüldüğünü, artık bu işkencelere tahammülünün kalmadığını söyler. Hz. Muhammed (sav);"Sabır ya Ammar!. Allahım Yasir ailesinden hiç birini ateşle azap etme" diye dua eder.

Hz. Sümeyye (ra) şehit edildikten bir müddet sonra Bedir savaşında Ebu Cehil öldürülünce, Peygamber (SAV) Hz. Ammar'a : "İşte Allah Teâlâ, kendi kulunu

öldüren kimseyi katl ettirdi." Anneni öldüren kimseyi öldürttü." buyurdular

Sümeyye'nin oğlu Ammar, ilerde Hz. Ali'yi en çok destekleyecek sahabelerden birisi olur ve 657 yılında Sıffin Savaşı'nda Muaviye ordusuna karşı savaşırken şehit olur."(1)

Hz. Sümeyye'nin Türk olduğunu Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, Prof. Dr. Abdülkadir Karahan ve Prof. Dr. Zekeriya Kitapçı da kesin olarak kabul etmektedirler.

Prof. Dr. Zekeriya Kitapçı'nın, "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Türkler" ve Rahmetli Halûk Nurbaki'nin "İmanla Gelen İlim" isimli eserlerinde:

"14 asır evvel Kerbelâ'da dünya tarihinin en büyük trajedisi sergileniyordu. Ortalığı can korkusu ve dünya çıkarlarının tehdit ettiği bir muharrem ayının 9. günü, ufukta yedi atlı görüldü. Yağız atlarının sırtındaki bu yedi Türk kahramanı, canlarını hiçe saymışlar ve Hz. Hüseyin Efendimiz'e gelmişlerdi. Allah aşkı ile yanan bu kahramanlar, peygamber torunlarına karşı yapılan tuzakları sezmişler ve Hz. Hüseyin Efendimizi Türkistan'a götürmeyi istemişlerdi."

Hz. Hüseyin: "Size teşekkür ederim. Yardımınız bana değil, hasta oğlum Abidin'e sahip çıkın. Ben şehid olduğumda onu alıp götürün" buyurdu (Nurbâki, Anadolu Mucizesi)"

Hz. Hüseyin ellerini semaya kaldırarak: "Yarabbi, bu milletin 7 atısına karşılık 7 Müslüman Türk devleti ver!" Diye niyaz eder.

Nurbâki, "Bu kahramanlar Kerbelâdaki faciadan sonra Hz. Zeynel Abidin'i (R.A.) kaçırmak Ehl-i Bey'tin yok olmasına mâni oldular" der ve Hz. Hüseyin Efendimizin, "Bu milletin 7 atısına karşılık 7 Müslüman Türk devleti ver" duasının, Osmanlı'nın yıkılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti ve SSCB'nin dağılmasıyla vücut bulan 6 Türk devleti, Kazakistan, Tacikistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan olarak Allah indinde kabul gördüğünü dile getirir.

Prof. A.Karahan; "Pamih" kelimesi Türkçe Pamuktur. Zira Türk kadınları arasında bu ismin yaygındır. Sümeyye hanım Türk asıllı ilk Müslüman sahabiye ve İslam'ın ilk şehid kadınıdır. Allah rahmet etsin. Amin..

1- Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi, trc. Mehmet Yazgan, Beyan Yay, İst, 2004.

2- Prof. Dr. Zekeriya Kitapçı, Türkler Nasıl Müslüman Oldu, s.10,11, Yedi Kubbe Yayınları, 2004, Konya

3- El Belazuri, "Ensabü'l-Eşraf", Kahire, 1959, I, s. 489'den aktaran Zekeriya Kitapçı, Hz. Peygamber'in Hadislerinde Türk Varlığı (Selçuklular, Moğollar, Osmanlılar), İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, t.y, s.55

Tarih ve Musiki Üstadı Yılmaz Öztuna

Mehmet BAŞ

Tarih denen uçsuz bucaksız ilmin uçsuz bucaksız sahillerinde kulaç atan bir yüzücüdür Yılmaz Öztuna. Destansı bir tarihin kıyılarında bir dalgıç misali güzel inciler dizer ruhumuzun tezgâhlarına. Milletimizin son dönemlerde yetiştirdiği büyük şahsiyetlerden büyük ilim ve mefkûre adamlarından birisidir. Yahya Kemal'in "kökü mazide olan atiyim "düsturuyla eserlerini yazmış geçmişten kopmadan geleceği inşa etmenin peşinde olmuştur.

Yılmaz Öztuna tarihimizi mükellef bir sofraya gibi önümüze serip yediden yetmişe herkesin istifadesine sunmuş üretken ve velut bir kalemdir. İlk kitabını 15 yaşında yazan Öztuna vefat edeceği günden iki gün evveline kadar elinden kalemini düşürmeyen bir titizlik ve üretkenlik içinde olmuştur. Bu onun ilimdeki ciddiyetinin ve kalemine olan bağlılığının bir tezahürü olarak görülebilir.

Onun tarihi ulaşılmaz olarak görünen yerlerden alıp halka indirmesi azımsanacak bir hizmet değildir. Hayat tarih mecmuası sayesinde insanlar tarihi sevmişler ve merak etmişlerdir. Tozlu raflar arasında unutulup gidecek birçok hakikat onun çalışmalarıyla gün yüzüne çıkarak okuyucusuna kavuşmuştur.

O redd-i miras içinde olan ve geçmiş suçlayan bir dönemde geçmişe ait doğruları yazmış ve birçok yanlışın düzeltilmesine vesile olmuştur. Osmanlı tarihi ile ilgili birçok yanlış anlaşılma Yılmaz Öztuna'nın gayretleri ile son bulmuştur. Sultan Abdülhamit hakkında ki masonların ve şer ittifaklarının attığı iftiraları çürütmek için çalışmış ve kimsenin cesaret edemediği hassas bir konu olan sürgündeki haneden üyelerinden söz etmiştir. Topkapı Sarayı Hırka-i Saadet Dairesi'nde ara verilen Kur'an okunması geleneğinin tekrar hayata geçirilmesinde büyük katkıları olmuştur. Büyük bir kültür hazinesi olan 1000 Temel Eser'in yayını onun fikridir. Türk musikisi kürsüsünün kurulması onun fikridir.

Akademik dünyanın kuru ve yorumsuz tarihçiliği onda yoktur. O derinlik ve tefekkürün kıyılarında dolaşmak yerine içinde yüzmeyi tercih etmiştir. O tarihi yazarken okuyucuya olayları sanki yaşıyormuşçasına anlatmış toplumun her kesimine tarihi sevdirmeyi başarmıştır.

Akıcı ve destansı bir üslupla yazdığı yazılara inancın ve samimiyetin katıldığı ne kadar aşikârdır. Onun eserlerinde tarih okuyucu sıkmadan edebi bir üslupla anlatılırken aynı zamanda yeni şeyler öğrenmenin hazzı da bir başka olmaktadır.

Onu okuyan geçmiş çağların büyüüne kapılıp o çağlarda yaşamak duygusuna kapılabilir.

Aynı zamanda bestekâr olan Yılmaz Öztuna Türk musiki tarihi konusunda da derin bir birikime sahiptir. Bu alanla ilgili iki ciltlik Türk Musikisi Ansiklopedisi isimli eseri vardır. Bu eser müziğimizle alakalı bir başucu kitabıdır. O bestekârlarımızın artık duyulmayan sesini duyurmak için Türk musikisi kürsüsünü kurmuş Türk musikisinin kaybolmuş hazinelerini ortaya çıkarmak için çok büyük gayret göstermiştir.

Bir Osmanlı çelebisinin nezaketi ve titizliğiyle konuşan Öztuna klasik kültürümüze hâkim olması dolayısıyla bu kültürümüzün son kuşak temsilcilerinden birisi olmuştur. Sadece tarih alanında değil birçok alanda üstat denilebilecek bir seviyede bilgisi olan yazarımız çok yönlü bir entelektüel olarak çölleşen fikir hayatımızda bir serap gibi görünmüş ve kaybolmuştur. Şimdi sonsuzluk meclisinde şimdi gerçek olan âlemedir.

Türk tarihinin yeni nesillere anlatılmasında ortaya koyduğu eserler ile önemli bir misyonu yerine getiren Yılmaz Öztuna gerçek bir vatansever ve milli duruş sahibi bir ilim adamı olarak gönüllerimizden silinmeyecektir.

Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa - Siverek Ağızlarında Kullanılan Bir Enklitik Edatı “ma”

Yrd.Doç.Dr. Sadi H. NAKİBOĞLU*

(Birinci bölüm)

ÖZET

Türklerin Mezopotamya, Anadolu ve Ortadoğu’yu yurt olarak tutmaları 1071’den çok önceki zamanlarda meydana gelmiştir. Fakat ülkemizde Anadolu’daki Türk varlığı, Selçuklulardan sonraki dönem olarak bilinmektedir.

Ancak, son dönemlerde bilimsel tespit ve bulgular, Türklüğün Anadolu’daki varlığını milattan yüzlerce ve hatta binlerce yıl öncesine götüren veriler ortaya koymaktadır. Diyarbakır, Mardin, Urfa başta olmak üzere Güneydoğu Anadolu bölgesi Türkmen aşiretlerinin yoğun olarak yerleştiği bölgelerdendir.

Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa-Siverek ağızlarında Eski Türkçeden günümüze kadar taşınan ve çeşitli şekillerde kullanılan birçok dil malzemesi bulunmaktadır, “ma” enklitik edatı da bunlardan sadece birisidir. Yazı dilinde bugün için bir karşılığı olmayan bu edat kullanıldığı cümlelere göre çeşitli anlamlar kazanmaktadır.

“ma” edatı cümle başında, bir cümlenin sonunda ya da iki cümleyi birbirine bağlamakta kullanılmaktadır.

“ma/me” edatı, Eski Türkçe pekiştirme edatıdır. “me” şeklindeki kullanımı düşmüş, günümüzde Eski Türkçenin bir devamı olarak, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa-Siverek ağızlarında “ma” şekliyle yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu’daki Türk varlığı, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa-Siverek ağızları, “ma” edatı, kullanıldığı saha, kullanım sıklığı.

GİRİŞ

“Diyarbakır ve çevresi tarih öncesi dönemlerden itibaren her devirde önemini korumuş Anadolu ile Mezopotamya Avrupa ile Asya arasında doğal bir geçiş yolu bir köprü görevi yapmış bu nedenle de çeşitli uygarlıkların tarihi ve kültürel mirasını günümüze kadar taşımıştır. Tarih boyunca Amida, Amid, Kara-Amid, Diyar-Bekr, Diyarbekir, Diyarbakır adlarını alan kent Güneydoğu Anadolu bölgesinin orta

bölümünde Elcezire denilen Mezopotamya'nın kuzey kısmındadır" (<http://diyar-x.tr.gg2011:1>).

"Diyarbakır M.Ö 1700'lü yıllara dayanan bir şehirdir. Türkiye'nin önemli kentlerindedir ve ülkenin güneydoğusunda yer almaktadır. Diyarbakır, Mezopotamya'nın kuzeyinde yer almaktadır. Malatya, Elazığ, Bingöl, Muş, Siirt, Mardin, Urfa, Batman ve Adıyaman illeriyle çevrelenmiş olan Diyarbakır ili, bölgenin tüm özelliklerini taşır. Bağlı 13 ilçe merkezi bulunmaktadır. Diyarbakır kent merkezi 7 bin 500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Tarihin her döneminde büyük uygarlıkların, kültürel ve ekonomik hareketlerin merkezi olarak kabul edilen kent, birbirini izleyen 26 değişik uygarlığa beşiklik etmiştir. M.Ö.3000 yıllarında Hurriler'den başlayarak Osmanlılar'a kadar uzanan yoğun bir tarihi geçmişi olan Diyarbakır'da yaşayanlar, dönemlerine ait izlerle kenti ölümsüzleştirmişlerdir.

Tarih

Sırasıyla Amedi, Amed, Kara Amed, Diyar-ı Bekr, Diyarbekir adlarıyla anılan şehir, tarih boyunca bir çok medeniyete ev sahip yapmıştır. Aslında Diyar-ı Bekr (Diyarbekir) adı Osmanlı'nın son yıllarına kadar daha çok bir bölge adı olarak kullanılmıştır. Ancak merkez için kullanılan Amid isminin kullanımının özellikle Diyar-ı Bekr'in (Diyarbekir)1867 yılında Vilayet oluşu sonrası yavaş yavaş terkedildiği, bütün bölgeyi nitelemesinin yanında merkez sancak için de (Diyar-ı Bekr) Diyarbekir adının kullanıldığı görülmektedir. İ.Ö.3500 yıllarında Hitit ve Hurri-Mitanniler'le başlayan ve sırasıyla (İ.Ö.1260-653) Asurlular ve Urartular, (İ.Ö.653-625) Medler, (İ.Ö. 140-85) Partlar, (İ.Ö.85-69) Büyük Tigran, (İ.Ö.69-İ.S.53) Romalılar, (53-226) Romalılar-Partlar, (229-395) Sasaniler-Romalılar, (395-639) Bizanslılar egemenliğinde kalmıştır. 639 yılında kent müslüman arapların eline geçmiş ve 661 yılına kadar üç halife devrinde yönetilmiştir. Daha sonra Emeviler (661-750), Abbasiler (750-869), Şeyhoğulları (869-899), Abbasiler (899-930), Hamdaniler (930-978), Büveyhoğulları (978-984), Mervaniler (984-1085), Büyük Selçuklular (1085-1093), Suriye Selçukluları (1093-1097), İnanoğulları (1097-1142), Nisanoğulları (1142-1183), Hasankeyf Artukluları (1183-1232), Mısır ve Şam Eyyubileri (1230-1240), Anadolu Selçukluları (1240-1302, bu sevirde Hülagü orduları Diyarbakır ve çevresini istila etmiş ve büyük yıkımlarda bulunmuşlardır), İlhanlılar (1302-1394), Timur (1394-1401), Akkoyunlular (1401-1507), Safeviler (1507-1515) egemenliğinde kalan kent, 15 Eylül 1515'te Bıyıklı Mehmet Paşa tarafından Osmanlı egemenliğine alınmıştır" (<http://www.i-gunler.com> 2000:1).

“Eyyûbî lideri Melik Kâmil, Selçuklular’ın yönetimindeki şehri ele geçirdi. 1259’da şehir, İlhanlılar’a geçti. İlhanlılar, bölgeyi Artukoğulları’na bıraktılar. 1401 yılında Akkoyunlular yönetiminde, devletin başkenti oldu. Artuklular’ın egemenliğine son veren Safeviler böylece şehri ele geçirdi. Artuklu ve Safevi dönemlerinde kente önemli bir Türkmen kökenli nüfus yerleşimi olmuştur” (<http://www.diyarbakirhaberleri.com> 2014:1).

“1612’de Simeon, 1655’te Evliya Çelebi, 1660’ta Pollet gibi gezginler gördükleri Kara Amid’in, temiz, zengin ve ticaretle el sanatları ileri durumunu anlatırlar. Şehirde yapıp iki yılda işlenerek IV. Mura’da armağan edilen ipekli otağ, koca imparatorlukta eşsiz “Diyarbakır kirbasi” (pamuklu çadır bezi), Avusturya’dan XVIII. yüzyılda bile özel müsaade ile satın alınıyordu. Şehir de renkli sahtiyan ve kösele işleyen debbağlık, kuyumculuk, bakırcılık, demircilik, şişecilik, çinicilik, ipek ve pamuk dokumacılığı çok ileri idi. Amidli hattat Gubarî, İstanbul’da Sultan Ahmet Camii celi yazılarını yazmıştır. Şehirde musiki üstatları çoktu. Bu gün de halk ezgilerinden “Diyarbakır ağzı”, eski Akkoyunlu havasından olup çok sevilir. Şehir ve köylerin Türkçesi Akkoyunlu izlerini taşır” (Türk Ansiklopedisi XIII. Cilt:385).

“Millî Mücadele döneminde İzmir’in işgali üzerine yurt çapında gerçekleşen protestolara katılan şehrimizde de 1919 yılı Haziran ayının son günlerinde “Müdafaai Vatan Cemiyeti” kurulmuş, bu cemiyet, Sivas kongresinden sonra “Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti” nin bir şubesi haline getirilmiştir. Bu suretle Diyarbakır Millî Mücadele içerisindeki yerini almıştır.

Cumhuriyet devrinde de 5 Nisan 1926 tarihinde Atatürk, şehrimizin fahri hemşerisi olmuş: 15 Kasım 1937 tarihindeki ziyareti sırasında ise “Diyarbakır” adı bizzat Atatürk tarafından verilmiştir” (2000’e Beş Kala Diyarbakır 1995:6).

“Diyarbakır, Osmanlılar döneminde önemli eyaletlerden birinin merkezi olmuş, doğuya sefer yapan orduların hareket üssü ve kışlağı görevini görmüştür. Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde özellikle I. Dünya Savaşı’nın yakın zamanlarında hastalık, yangın ve sefalet yüzünden büyük sıkıntı çeken Diyarbakır; Cumhuriyet devrinde büyük ve önemli imar, sosyal, kültürel ve ekonomik hareketler yaşamıştır. 1950’lerden sonra yeni şehir kurulmuş; yollar, hastaneler, okullar ve modern yapılarla gün geçtikçe büyümüş ve gelişmiştir. Yeni şehir kara, hava ve demir yollarıyla Türkiye’nin dört bir yanına bağlanmış önemli merkezlerden biri haline gelmiştir” (<http://www.diyarbakirhaberleri.com> 2014:1)

“Yöre adı olarak Diyar-ı Bekr bölgesinin ilk çağlardan itibaren şehir merkezi Amid’dir ve tarihi ilk çağlara kadar gider. Amid, Akdeniz ve Basra Körfezi, Harput,

Sivas, Samsun yoluyla Karadeniz'e, Bitlis ve Van'dan Azerbaycan ve İran'a kadar uzanan yolların kavşağında ticari bir merkezdir. Şehri çevreleyen surlar dolayısıyla askeri açıdan da bir merkez olmuştur. Bu yapısı sebebiyle Diyarbakır / Amid, Roma/Bizans döneminin önemli kalelerinden biridir ve zaman zaman Bizans ve İran arasında el değiştirmiştir. İyaz bin Ganem komutasındaki İslam orduları,639 yılında Diyarbakır bölgesini fethettiğinde ordunun sol kanadına kumanda etmekte olan Halid bin Velid de Amis şehrini ele geçirmiştir. İslam fethiyle beraber bölge, Arap kabileleri tarafından iskân edilmeye başlanmıştır. İşte Diyar-ı Bekr'e ismini veren Bekir bin Vail de Yemen tarafından gelen bu Arap kabilelerindendir. Böylece sırasıyla Emeviler ve Abbasiler, Şeyhoğulları (869-899), Hamdaniler (930-978), Büveyoğulları (978-984), Mervaniler (984-1085) hâkim olmuşlardır. 1040'lı yıllarından itibaren Türk Oğuz kolları bölgede görülmeye başlanmışlar ve Diyarbakır (Amid) Sultan Melikşah tarafından 1085 yılında Selçuklar'ın topraklarına dâhil edilmiştir. Daha sonra şehir Selçuklular döneminde İnalogulları, Nisanoğulları, Artukoğulları ve Eyyübiler gibi birçok beylik tarafından yönetilmiştir ve bazen de İlhanlılar ile el değiştirmiştir. Diyarbakır, Timur'dan sonra Akkoyunlu hâkimiyetine girmiştir. Akkoyunlular bölgede 1401-1507 yıllarında hüküm sürmüşlerdir. Diyarbakır (Amid), Akkoyunlu Devleti'nin başkenti olmuştur. Daha sonra Karakoyunluları yenen Uzun Hasan, Tebriz'i başkent yapmıştır. Uzun Hasan, Tebriz ve çevresinde nüfus yoğunluğunu Akkoyunlulardan yana çevirebilmek için Diyarbakır ve civarındaki aşiret mensuplarını yanında götürmüş ve bölgenin nüfus yapısını önemli ölçüde bozmuştur. Bu hadise bölge nüfusu açısından tarihi kırılma noktalarından biri olarak kayda değerdir. 1507 yılından itibaren Akkoyunlu Devletini yıkan Şah İsmail Diyarbakır'ı ele geçirmiş ve Diyarbakır, Safevi Osmanlı arasında sürüp giden rekabet sonrasında Yavuz Sultan Selim ile 1515 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Diyarbakır Osmanlı hakimiyetine girdiği esnada, şehirdeki Müslüman nüfus daha yoğun iken, hemen takip eden yıllarda kısa bir süre içinde, idari yapının istikrar kazanmasına bağlı olarak olarak, yakın veya uzak çevreden çok sayıda gayrimüslimin şehre göçüyle, gayrimüslimlerin nüfus içindeki oranında büyük artış meydana gelmiştir. Bu hadise de şehir nüfusu açısından tarihi kırılma noktalarından birini ifade eder" (Taş, 2009:165-166).

"Oğuzlar, yani bizim dedelerimiz olan Türkler XI. Yüzyılda âdeta birden bire İslâm dünyası tarihine giriyorlar. Bunlar kısa zamanda başlıca İslâm memleketlerine hâkim oluyorlar ve birbirini ardınca imparatorluklar kuruyorlar. Ortaçağ sonlarında ve Yeniçağ başlarında üç kıtada hadiselere cereyan verenler de yine başlıca bu Türklerdir.

Nihayet bugün Türk ırkını medeniyet dünyasından temsil edenler onların torunlarıdır.”(Banguoğlu,1959:1).

“Alparslan 1070’de Halep üzerine yürürken vassal İslâm devletlerinin arazisinden geçmiş, bu arada Diyarbakır önlerine ulaştığında Nasr b. Mervan tarafından karşılanarak,kendisine yüz bin dinar ile çeşitli hediyeler sunulmuştu. Sultan, bu paranın halktan zorla alındığını öğrenince halka geri dağıtılmasını isteyerek, kabul etmemiş Urfa üzerine hareket etmiştir. Sonuç olarak,1048’de fiilen Selçukluların vassalı haline getirilen Mervanoğulları, Temmuz 1048-Mayıs 1085 arasında yürütülen geniş çaplı bir askeri harekâtla ortadan kaldırılırken Diyarbakır ve çevresi de doğrudan Selçukluya bağlı sıradan bir vilâyet ile onun arazisini oluşturacaktır. Böylelikle Çağrı Bey’in daha 1018 yılında gerçekleştirdiği keşif seferiyle Anadolu’nun Türk fetih ve iskânına açık bulunduğu anlaşılmıştı. sonra başlayan yörenin Türk yurdu haline getirilmesi sürecide tamamlanmıştır.”(Cöhce,2004:135).

“Türkler, bu günkü Türkiye topraklarında oldukça eski ve köklü bir geçmişe sahiptir. Selçuklu Devleti, Anadolu Beylikleri dönemi ve Osmanlı Devleti ‘nin tarihi mirasçısı olan Türkiye Cumhuriyeti, fiilen 1923 ‘te kurulmuş olmasına rağmen, Batı kaynakları 11. Yüzyıldan itibaren Anadolu ‘nun doğusuna Turchia adını vermekteydi.”(Özkan,1997:224).

“XI. yüzyıldan itibaren başladığını gördüğümüz ve Selçuklu Sultanlarınca “Yirmi dört Oğuz Boyuna” mensup kalabalık göçebe Türkmen kitlelerinin Türkistan, Horasan ve Azerbaycan’dan Anadolu’ya sevk edilerek onlara burada yurtlar verilmek suretiyle yerleştirilmeleri olayı, Anadolu’da Türk nüfusun yerli halka oranla süratle çoğalmasını ve dolayısıyla hakim duruma geçmesini sağlamıştır. Bu yurt tutma ilk yıllarda o kadar kuvvetle olmuştu ki, 1085 tarihlerinde Avrupa’da Anadolu’ya Turquie denildiği görülüyor.”(Sakin,2006:52).

“Bazı bilim adamları ve araştırmacılar ise Türkiye kelimesinin İtalyanca’dan geldiğini kabul ederler. Örneğin Prof.Dr. İlber Ortaylı bir makalesinde, Cenovalı ve Venedikli tüccarların ve diplomatların 12. Yüzyılda ülkemizi Turchia ve Turcmenia olarak tanımladıklarını belirtir. Prof. Dr. Abdülhak Çay ise Turchia tanımını çok daha gerilere götürür ve ilk kez 6. Yüzyılda Bizans kaynaklarında rastlandığını söyler. Çay’a göre, İdil ve Volga nehirlerinden Orta Avrupa’ya kadar uzanan saha için bu ifade kullanılmaktadır ve 12. Yüzyıldan itibaren Avrupalılar için Anadolu bir Türk toprağıdır(13. Yüzyılda Kölemen Devleti zamanında Mısır ve Suriye’ye de “Türkiye” deniliyordu.” (Bulut,2010: 57-58).

“Bilim adamları ve araştırmacılar Türkiye kelimesinin İtalyanca’dan geldiğini kabul ederler. Prof. Dr. İlber Ortaylı bir makalesinde Cenovalı ve Venedikli tüccarların ve diplomatlarını 12. Yüzyılda ölkemizi Turchia ve Turcmenia olarak tanımladıklarını belirtir. Prof. Dr. Abdülhaluk Çay ise Turchia tanımını çok daha gerilere götürür ve Turchia tabirine ilk defa 6. Yüzyılda Bizans kaynaklarında rastlandığını belirtir ve şöyle der “Bu tabir 9. Ve 10. Yüzyıllarda İdil/ Volga nehrinde Orta Avrupa’ya kadar uzanan saha için kullanılmıştır” Bu kullanımın Kafkasya bölgesinde Hazar Kaanlığı için Doğu Türkiyesi, Arpad hanedanının kurduğu Macar Devleti için Batı Türkiyesi şeklinde olduğunu ve aynı tabirin 12. Yüzyıldan itibaren Anadolu için kullanıldığını belirtir. Burada önemli olan husus, Batlıların, Turkhia(Türkiye) halkına hiçbir zaman Türkiyeli demeyip, Türk (Turc) demeleridir. Kısacası, Türkler isimlerini ölkeden değil, öлке ismini Türklerden almıştır. 12. Yüzyıldan itibaren, Avrupalıların Anadolu’nun Türk’lerle meskûn olduğunu ve bu ölkedeki Türklerin çokluğunu vurgulamak için bölgeyi Turcmenia, Turkomania (Türk ölkesi) olarak adlandırdıkları ve bu öлке halkını Türk (Turc) olarak tanımladıkları görölmektedir. Anadolu’yu, Turkomania / Turchomania olarak tanımlayanlar arasında daha önce de belirtildiği gibi ünlü gezgin Marco Polo (13.yüzyıl) ve sonrasında, Klavio, J.Barbaro gibi diplomatlarda mevcuttur. Neutse Reisebeschreibung adlı eserde Erzurum ve Van yöresi de Turkomania-Türkmenistan olarak anılmaktadır(Önder 2007:103-104). Yabancı yazarlar Ortaçağ döneminde Kuzey Anadolu bölgesi için Ermen/Ermeniyye adlandırılmasını kullanırken, Doğu Anadolu’nun ortasından itibaren başlayan bölgeleri ve Güneydoğu Anadolu’yu “Turkomania- Türkmenya” yani Türkmen ölkesi olarak zikretmişlerdir. Doğu Anadolu’daki Türkmen yerleşmesi daha önce izah ettiğimiz üzere İlhanlılar döneminde büyük ölçüde gerçekleşmiştir. Doğu Anadolu bölgesi, kış aylarını güneyde geçiren Türkmenler için bir yayla durumundaydı. Özellikle Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerini dikkate aldığımızda, Karakoyunluların Musul-Van bölgesinde, Akkoyunluların da Diyarbakır-Erzincan bölgesinde kışlak-yaylak konumlarını devam ettirdiğini görüyoruz. Doğu Anadolu’yu Türkmen gruplarının yaylak olarak seçmeleri hususu en eski Türk destanı “Oğuz Han Destanı”nda da anlatılmıştır. Destana göre, Oğuz Han efsanevi devirlerde Alatağ (Van) ve Ağdı-Böri (Ağrı) dağlarında yaşamıştır.” (Özüyılmaz, 2008:241-242).

“Batı Türk âleminin siyâsi gelişmesini sağladığı coğrafi mekân, çok daha keskin çizgilerle bilinmektedir. Batıya, Asya ’nın en batısındaki Yarımada ’ya doğru akan Türkler kısa zamanda Romalıların Diyarı, Rum ölkesi diye bilinen bu topraklarda etkili konuma gelmiştir. XI.yüzyıldan itibaren Haçlılarla birlikte buraya

gelip gören Avrupalılar bu topraklara, Türklerin memleketi anlamında Türkiya = Turchia/Turkia demişlerdir. Marko Polo da XIII. yüzyılda, Türkiya kavramını Rum diyarı için kullanmıştır. Büyük Türkiya ise, Türklerin Asya'daki geniş coğrafyalarının adıdır. Asya'daki büyük coğrafyaya verilen Türkiya adı sonraki yüzyıllarda devam etmemiş, daha küçük siyasi birimlerin isimleri etkin ve hâkim olmuştur. Buna karşılık Diyar-ı Rum'a Avrupalıların verdiği Türkiya adı, çeşitli imlalarla yazılmakla birlikte öz olarak aynı şekilde sonraki yüzyıllarda da devam edecektir. Hatta bu isimlendirme de XIX. yüzyılda, burada oturan Türkleri de etkileyecek, devletlerinin adı Devlet-i Aliye-i Osmaniye olduğu halde, onu Türkiye diye de adlandırabileceklerdir. Türkiye, adın kökeni olarak doğrudan Türkçe olmasa da XI. Yüzyıldan sonra devam eden bir gerçektir. Türklük, Miladî 2000 başlarında, yani 1000 yıllardan sonra, siyasi dağınık görünümüne rağmen, çok etkilidir. Mesela XII. Yüzyılın insanı Genceli Nizami (1140-1181) bir şiirinde (Hamse, Tahran, 1320, s.409, nakleden A.Caferoğlu,) şöyle der:

Kûh -i Hazar ta be- deryâ-yı Çîn

Heme Türk, pür Türk binem zemîn

Yani "Hazar Dağlarından ta Çin denizine kadar her yeri Türklerle dolu gördüm".

Türkler, Hazar Dağları veya Denizi'nin doğusundaki yerleri değil, hatta bu coğrafyanın daha batısını da Türkleştirmişlerdi. daha XIII. yüzyılda, eskiden Diyar-ı Rum denilen topraklar Türklerle dolmuş, Avrupalılar tarafından Türkiya ve Türkmenia diye adlandırılır olmuş idi." (Baykara, 2006: 178-179).

"Doğu ve Güney Doğu – Anadolu'nun her bir bölgesi veya yöresi bir Türk hânedanının hâkimiyetinde idi. Bunların birbirleri ile münasebetleri umumiyetle dostça olmuş ve birbirlerinin hak ve hukukunu gözetmişlerdir. Nitekim bu hanedanları içlerinden biri değil Selçuklular ve Eyyubiler gibi, komşu büyük devletler ortadan kaldırmışlardır. Bu hanedanlara ait ikinci bir hususiyetse faaliyetlerinin mühim bir kısmını memleketlerinin imarına sarfetmiş olmalarıdır. Onların vücuda getirmiş oldukları içtimai eserlerin birçoğu zamanımıza kadar gelmiştir. Bu hanedanların başlıcaları şunlardır: Erzurum bölgesinde Saltuklular, Harput Erzincan bölgesinde Mengüçüklüler, Ahlat'da Ahlat Şahlar, Mardin, Hısn-Keyfâ, Meyyafârikin (bugünkü Silvan) de Artuklular Âmid (Diyarbakir)'de İnal (Yınal) oğulları, Bitlis-Erzen'de Toğan-Arslan oğulları, Harput ve yöresinde Çabuk (yahud Çapak) ve oğlu. Bunlardan, Ahlat Şahlar müstesna, (kurucusu başka bir Türk eline mensuptur) hepsi Türkmen asıllıdır. Bu Türkmen hanedanları içinde en ünlüsünün Artuklular olduğunu biliyoruz. Artuklular Melik-Şah devrinin büyük kumandan-

larından Artuk Beğ'den gelmişlerdir. Artuk Beğ'in babası Eksük'ün sâlâr (kumandan) ünvanını taşıması, onun alelâde bir şahıs olmadığını gösteriyor. Artuklular ailesi Türkmenler seçkin mümtaz bir mevkie sahip idiler. Artuk Beğ'in oğullarından Sökmen Türk geleneğince Türkmenler'e yanına gelmeleri için, oklar gönderdiğinde onlar bu davete büyük bir sevinç ile icabet ediyorlardı. Artuklular'ın Türkmenler arasında asil ve mümtaz bir aile sayılmasında, onların Artuk ve Eksük beylerden önceki atalarının da payı olsa gerektir. Bir müverrih, Artuklular'ı iki büyük Türkmen hânedanından (diğeri Selçuklular) biri olarak vasıflandırılıyor. Yine ona göre Artuklular Döğer boyundan idiler. Bu hanedandan İl- Gazi ve Sökmen kardeşler ile yeğenleri Belek Haçlı savaşlarının tanınmış simalarındandır." (Sümer, 1999 :158-159).

"Malazgirt muharebesinin ardından başlayan Anadolu'nun Türkiye olma sürecinde, Selçukluların yanı sıra pek çok Türkmen beyliğinin önemli roller üstlendikleri bilinmektedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Türkleşmesi ve günümüze kadar ulaşan görkemli Türk-İslam eserleriyle bezenmesi bu beylikler eliyle olmuştur. Bunlardan bazılarını zikretmek gerekirse; Erzurum'dan Bayburt'a kadar uzanan bir hatta Saltuklular, Kemah, Erzincan ve Divriği yöresinde Mengücekliler, Tokat, Amasya ve Merzifon civarında kurulduktan sonra Sivas, Kayseri ve Malatya'ya kadar hakimiyet süren Artuklular'dır. Başta bu beylikler olmak üzere, bugüne kadar Anadolu'da kurulan Türk beylikleri hakkında birçok araştırma yayınlanmışsa da hâlâ bu konuda yeni çalışmalara ihtiyaç duyulduğu da bir gerçektir. Zira Anadolu Türk tarihinin tam ve eksiksiz bir şekilde ortaya konulabilmesi, ancak bu tür araştırmalarla mümkün olabilecektir. İşte bu tür bir bildiriye Yukarı Dicle havzasında kurulan fakat aynı bölgede hâkimiyet sürdükleri Artuklular'ın gölgesinde kaldıkları için diğer muasırlarına göre daha az bilinen Türkmen Beyliklerini konu edinmektedir ki bunlar:

1-Amid (Diyarbakır) merkez olmak üzere Yıvaloğulları.(1095-1183)

2-Bitlis ve Erzen merkez olmak üzere Dilmaçoğulları.(1083?-1394)

3-Siirt ve civarında Kızıl Arslanoğullarıdır.(1095-1144)

Modern literatürde bu beyliğin adı "İnalğulları" olarak belirtilmekteyse dönemin kaynaklarının hemen tamamında beyliğin kurucusunun adı "İnal" değil "Yınâl" şeklinde geçmektedir. Yıvaloğulları, Diyar-ı Bekr'de kurulan Türkmen beyliklerinin ilklerinden olup hakimiyet alanları Amid merkez olmak üzere bunun kuzeyindeki Eğil, Yemaniye ve Cebabire kalelerinden ibarettir. Bu yüzden söz konusu beyliğin "Amid Türkmen Beyliği" olarak adlandırılması daha doğrudur. Nitekim dönemin kaynakları da bura beyliğini Yıvaloğulları yerine "Sahib-i Amid olarak

zikretmektedir. Ynalogulları'nın bölgeye tam olarak hangi tarihte ve nasıl geldiklerini bilemiyoruz ancak bildiğimiz sözkonusu aileden Sâdr adındaki bir beyin 1095 yılında Amid'e sahip olduğudur. Bu sahipliğin Suriye Selçuklu Sultanı Tutuş'un sağlığında mı yoksa öldürülmesinden sonra mı gerçekleştiği konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz. Fakat İbnü'l-Ezrak'ın yukarıda alıntıladığımız ifadelerine bakılırsa, Amid'in, bizzat Tutuş tarafından, yeğeni Berkyaruk ile girişeceği taht mücadelesinde sağlayacağı destek karşılığında Sâdr'a verilmiş olması kuvvetle muhtemeldir." (Çevik, 2004:137-141).

"Ebubekir Tehrani Diyarbekriyye kitabında Akkoyunluların kurucusu olan Karayülük Osmanı 52. göbekte Oğuz Hana ulaştırıyor. Bunların birliğinde çeşitli kabileler olsa da esas kabile Bayındır kabilesi idi ve öbürleri çeşitli zamanlarda tedricen bu birliğe dâhil ve bazen de haric olmuşlar. Akkoyunlu devletini bu yüzden Bayındırriyye devleti de adlandırdılar. Akkoyunlular kendileride Bayındırlara mensup olduklarını biliyor ve buna fahr ediyorlardı. Bayındır boyunun damgası Akkoyunlu paraları ve bayraklarının bezeği imiş. Bayındırlar çeşitli tarihi kaynaklar o cümleden Divan-i lugat-i Türk ve Camiüttavarihde Oğuzlar'ın bir kolu gibi kaleme veriyorlar. Onların talihi ile ilgili elde ettiğimiz en eskiye ait bilgiler, Bayındırları Kimeklerle birlikte gösteriyor. Batı Gök Türk topluluklarından olan Kimekler, Orta Asiyada Maveraünnehirde yaranan Yabgu Oğuzların kuzey komşuları idiler ve Oğuzlarla bazen dostca ve bazen düşmanlıkla, her halde geçiniyorlardı. Kaynakları araştırarak, Kimek boy birliğinin başlangıçta yedi boy ile kurulduğu, sonraki kalıntılar ile bunun on ikiye yükseldiğini düşünürüz."

Gerdiziye göre boy adları böyle dir: imi/eymi/ imey; emek/imek(yimek);Tatar; Balandur/Bayandur; khıfcaq/Qıpçaq; lanqaz/laniqaz; Aclad. Bunlar kimekler birliğinde kendilerinin hanları var idi .Zeki Velidi Togana göre Kimeklerin Bayındır boyunun da hanlara tabi olduğu , bunların Oğuz heyetine dahil olan kısmına ait destanlardan anlaşılıyor. Togan kendisi de Akkoyunlulardan bahs ederken onlardan "Oğuz ve aynı zamnada Kimek- Kıpçak boylarından olan Bayındır boyundandır" diye söz açıyor. Diyarbekriyye kitabında Akkoyunluların menşe tarihi birçok yerde Kıpçaklarla ortaklıklarda bulunuyor. Aslinde Oğuz- Kıpçak Türklerinin ilgileri bazen çok yakın imiş ve Bayındırlardan başka Peçenekler gibi bazı Oğuz boylarını Kıpçaklar sırasında görürüz.

Böyle anlaşılıyor ki kimek Türkçesinde iki ağız var idi . Ülke nüfusunun büyük kısmı komşu Oğuzlarla birlikte Ana Türkçe(Y Türkçesi) konuşmakta idiler. En kuzey batıda olan bir kısım Kıpçaklar ile bir kısım Kimekler ise, Bulgar Türkçesi tesirinde bir

ağza sahip idiler. Bundan sonraki asırlara ait kaynaklarda ise daima Bayındırları Oğuzların boy birliğinde görürüz. böyle tasevür ediliyor ki Bayındırlar ve ya bunlardan bir kısmı Oğuzların Selçuklu akını ile çağdaş büyük batı göçlerine katılmamış ve doğuda Aral gölü havzası ve Harezmi bölgesinde kalmış ve daha sonra Moğol akını ile beraber 13.yüzyılın başlarında bazı başka Türkmen kabileleri ile birlikte doğu Anadolu'ya gelmiş ve buraların Oğuzlaşma projesinde iştirak etmişler. Akkoyunlu- Karakoyunlu fedarasyonlarının ise Baranluların merkeziliyeti ile ortaya çıkmasını araştırmacılar kayd etmişler." (Niayış, 2004:493-496).

"XIV. yüzyılın başlarında Moğol hâkimiyetinin çözülmeye başlaması, Anadolu'da ki Celayir, Suldus, Uyrat gibi Moğol aşiretleri arasında çatışmalar doğmasına yol açtı. Bu esnada, Sivas ve çevresinde hâkim olan Eratnalılar ile Mardin ve çevresine hakim olan Artuklular da çöküş dönemine girmişlerdi. Moğol aşiretleri arasında meydana gelen çatışmalarda, Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmenleri de iki rakip kuvvet olarak yer almaktaydılar. Moğollar, Doğu Anadolu'yu tedricen boşaltarak, Orta Anadolu, İran ve Azerbaycan'ın verimli topraklarına çekilmeleri üzerine Diyarbakır ve havalisinde faaliyet gösteren Akkoyunlu Türkmenleri, Mardin'de hüküm süren Artuklularla iş birliği içine girdiler. Bu sayede Diyarbakır bölgesinde birçok kaleye hâkim oldular. Bu sıralarda Akkoyunluların başında Tur Ali Bey bulunduğu için, onlar Tur Aliler olarak da bilinmekteydiler. Kitab-ı Diyarbekiriyye'nin bildirdiğine göre Diyarbakır'de oturan Tur Ali Bey, 30000 kişiyi bulan adamları ile birlikte Gazan Han'ın Suriye, Irak ve Anadolu'ya yaptığı seferlere katılmış, buradaki başarılarından dolayı Gazan Han'ın iltifatına mazhar olmuştur. O ayrıca Trabzon üzerine de sefer düzenlemişti. Çağdaş Grek Tarihçileri onları "Amid Türkleri" diye adlandırıyorlardı. Türkmenler, XVI. Yüzyılın sonuna kadar umumiyetle Anadolu'nun doğu yarısında idiler. Ancak, devlet nizamında meydana gelen çözülmeye sonra yavaş yavaş Anadolu'nun batı bölgelerine gelmeye başladılar. Anadolu'da en fazla Türkmen oymağı ihraç eden Dulkadirli ulusu Maraş'tan başka Diyarbakır, Halep, Bozok, Adana hatta Kütahya ve Aydın'a kadar yayılmıştı. Bu mühim teşekkülün bir bölümü İfraz-ı Zülkadiriye adıyla Adana bölgesinde idi. Bozulus, Halep, Yeni il, Danişmendlü kazalarının içinde de Dulkadir ulusuna mensup oldukça fazla cemaat bulunmakta idi." (Gündüz, 1997: 29-30-41).

"Halep ve Şam Türkmenlerinden büyük bir bölümünün Anadolu'nun Doğu ve Güneydoğu yörelerine göçtükleri bilinmektedir. Diyarbakır yöresindeki Karacadağ (Kerecedağ)'a yerleşen bu Türkmenler sarışın, mavi ve yeşil gözlü beyaz tenlidirler. İmanlı Avşarı'nın Bedil Avşarı ile diğer pek çok obaları Suriye çölünde

kışlamışlardır. Maraş sancağının muhtelif yöreleri ile Çukurova'nın Kınık, Özer yörelerinde ve Lazkiye ile Bayır-Bucak çevrelerinde yayladıkları tarihi kayıtlarda yer alır. Bedil adı 24 Oğuz Boyundan Baydili (Beğdili)'nin bozulmuş biçimidir. Bu boy Anadolu'nun Çorumlu-İskilip, Eğirdir, Karasi, Kastamonu, Konya, Sivas ve Malatya'nın Behisni (Besni) il ve ilçelerinde yurt tutmuşlardır. Malatya'da şehir merkezindeki 'Badıllı' mahallesi ve cami adı da Beğdili'den bozulmadır. Yukarıda adı geçen İmanlı Avşarı obalarını, Kanuni döneminde yazılmış olan 'Dulkadirli Tahrir Defteri'ndeki kayıtlardan (nr. 402, 337b-345b), Diyarbakır yöresinde yaşadıklarını biliyoruz. Tarihi kayıtlar, 1185 yılında Güneydoğu Anadolu'da kalabalık bir Türkmen kümesinin ortaya çıktığından bahseder. Bu Türkmenler genellikle Musul-Rakka ve Urfa dolaylarında kışlamışlardır. F. Sümer, bu Türkmenlerin bölgeye Horasan'dan geldiklerini vurgular. Bu Türkmenler Eyyublu ordusunda da yer almış, Kudüs'ün fethi üzerine Selahaddin-i Eyyubi tarafından yazılan manzumelerde de cesaret ve dürüstlüklerinden dolayı öğülmüşlerdir. XVII. Yüzyılda da Eneze Araplarının tecavüzlerini önlemek üzere Osmanlı devleti Halep Türkmenleri ve yeni-İl'e bağlı hemen bütün Beğ-Dili obalarını, Boz-Ulus'un göç etmemiş olan kalıntısını Halep Türkmenleri ile Yeni-İl'e dahil bütün oymakları Belih ırmağının Harran'ın altındaki Akça-Kale'den Rakka'ya kadar uzanan kıyısında yerleştirdi. Diğer birçok oymaklar da Urfa'nın doğusundaki Collap (Calap) ırmağı kıyılarına, Harran yöresine, Urfa'nın güney batısındaki bazı yerlere yerleştirildiler. Bu yörelere yerleştirilen Türk teşekkülleri arasında Beğ-Dili obalarından başka Yeni-İle bağlı Ağca-Koyunlu'dan Musacalu oymağı-Cerid'den Barak oymağı, İmanlı Avşarından Avşar oymağı, Çimelü, Çepni; Diyarbakır'daki Boz-Ulus kalıntısından İzzeddinlü, Köçeklü, Avşar, İnallu, Acurlu, Hamza-Hacılı ve diğer oymaklar da vardı. Bütün bu oymaklar 1692 yılında Anadolu'ya kaçılırsa da tekrar iskan yerlerine gönderilerek yerleştirildiler ve tekrar kaçmamaları için de sıkı tedbirler alındı. Bu gün Beğ-Dililerin köylerinden pek çoğu Suriye toprağındadır. Barakların çoğu da Nizip'in güneyine yerleşmişlerdir." (Gülensoy, 2009:234-235).

"Şah İsmail'in ortaya çıkışı ile birlikte, Dulkadir arazisinde yaşayan birçok Şii Türkmen topluluğu Şah'ın hizmetine katılmışlar ve Safevi Devleti'nde önemli mevkilerde bulunmuşlardır. Ayrıca yukarıda zikredildiği gibi Dulkadir ailesinden olan şehzadeler de Şah'ın hizmetinde görev yapmışlardı. Diyarbakır ve çevresinde Dulkadir Beyliği'nin yukarıda anlatılan bu siyasi faaliyetlerin yanında Dulkadir Türkmenlerinin de bölgede önemli rol oynadıklarını görmekteyiz. Akkoyunlu Türkmenlerinin hizmetine giren bir çok Dulkadir aşireti Diyarbakır, Mardin ve Urfa

bölgelerine yerleşerek uzun süre burada varlıklarını devam ettirdiler. Akkoyunlular'dan sonra bu Türkmenler Safevilerin hizmetine girdiler. Anadolu'da beylikler içinde en fazla Türkmen unsurunun yaşadığı yer Dulkadir ülkesiydi. Maraş bölgesindeki bu Türkmenler sadece Diyarbakır'a değil hemen hemen bütün Anadolu şehirlerine dağılmışlardır. Zaten Dulkadirli bir çok Oğuz boyunun birleşmesinden meydana geliyordu. Diyarbakır ve çevresinde yaşayan Dulkadir Türkmenlerinin durumu ayrı bir inceleme olacak kadar geniş olduğu için burada sadece bu Türkmenlerin isimlerini vermekle yetiniyoruz Bunlar: Acurlu, Ağcalu, Ali Görenli ,Anamuslu, Araplu, Avcı, Avşar, Bayat, Beğ Çökerlü, Beğdilli , Cerid, Cerid-i Sultan, Hacılı, Çepni, Çiçeklü, Çöplü, Eymür, Gündeşlü, Hacılı, İl –Eminlü, İnallu, ve Kargın. Yukarıda görüldüğü gibi Dulkadir Beyliği Güney ve Doğu Anadolu bölgesini ele geçirmek ve buralara kadar hakimiyetini yaymak amacıyla bölgenin büyük devletleri olan Karakoyunlu, Akkoyunlu, Safeviler ve Memlûklular'la boy ölçüşmeye kalkmıştır. Bu mücadelede bazen galip gelmiş bazen de mağlup olmuştur. Dulkadirli Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde Harput, Malatya, Darende, Antep , Adıyaman, Urfa , Besni ,Gerger, Rumkale gibi yerleri ele geçirerek buraların Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük rol oynamıştır . Dulkadir hükümdarları bir beylik olmaktan daha ziyade devlet olmayı hedeflemişlerdir. Bu yüzden onların Diyarbakır ve Mardin'e kadar yerleri feth ettiklerini görmekteyiz. Ancak onların karşısına Safeviler gibi bir büyük devletin çıkması bu yöredeki hâkimiyetlerini engellemiştir.”(Gökhan, 2004: 536-537).

(Birinci bölümün sonu)

Not: Bu makale kısaltılmış olarak "Akademik Bakış" dergisinin 47. Sayısında yayımlanmıştır. Biz tamamını üç sayıda yayınlayacağız. Akpınar)

ZAMANIN KIYISINDA

Feyza YILDIZ

Zaman, geçmişin zifiri gölgesinin geleceğe izdüşümü. Bizi geçmişin tozlu rafından alır, geleceğin sonsuz merdivenine odaklar adeta. Yaptığımız yanlışları ve doğruları, üzüldüğümüz ve sevindiğimiz anları süvarileştirir avuçlarımızda. Belki de bir kilittir zaman, anahtarını bir ömür boyu ararız. Bulduğumuz anahtar zamana uyuyorsa işte o an sarar bizi zaman. Zaman sarmaşığında buluruz kendimizi. Bu sarmaşık kimi zaman buğulu perdeler çeker gözlerimize, o zaman söner gözlerimizdeki umut ışıkları. Hüznün yalın cepkenini giyeriz. Bu sarmaşık kimi zaman da hale hale yanaklarımızdan süzülür, her şeye rağmen tebessüm edebiliriz yaşama. Her insanın kaybolduğu bir zaman sarmaşığı vardır hayatta...

Yazar Kibar Ayaydın'ın "Zaman Sarmaşığı" adlı kitabını okuduğumda bu cümleler geldi aklıma. Yazarın kitabının başlığından anladıklarımı anlatmak istedim. Yazar Kibar Ayaydın'ın "Zaman Sarmaşığı" kitabından başka "Okumanın Kanatlarında" ve "Edebiyat Yazıları" adlı kitapları da bulunmakta. Şu anda Niğde'de Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapıyor. Yazdığı "Zaman Sarmaşığı" kitabı 1. Bölüm ve 2. Bölüm halinde toplam 183 sayfa olmak üzere 21 yazıdan oluşuyor. Yazarın duygulu anlatımıyla ve akıcı yazılarıyla güzel bir deneme kitabı olmuş. Aynı zamanda Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Akif Ersoy, İsmail Özmel, Sezai Karakoç ve Ahmet Hamdi Tanpınar gibi şairlerin şiirlerinden alıntılar yapılmış. Yazılar genellikle okumanın mutluluğunu ve kitapların insanlara en yakın dost olduğunu vurguluyor.

Bazen uçan haliya binmiş hissederiz kendimizi. Belki de uçan halıda seyir halindeyken kendimizi ararız. Hasret kalırız kağıda, mürekkep kokusuna, yazıdaki ihtişama. Hasret kalırız okumaya. Yazarın "Kitapevlerinde Sabahlamak" adlı yazısı beni etkileyen yazılarından birisi oldu. Yazar Kibar Ayaydın bu yazısında kitaplara ve kitapevlerine olan tutkunluğunu açıkça dile getirmiş. Hatta evden ekmek almaya çıkıp kendini kitap evinde bulması, evine dönüşünü bir koli kitapla yapması bu tutkunluğunu kanıtlar sanırım. Yazar aynı zamanda bir eve konuk olduğunda kitaplıkları varsa öncelikle kitapları incelediğini ona göre ev sahibinin kişiliğini ve meraklarını tahmin ettiğini dile getirmiş.

İnsanın düşüncelerini snayan, duygularını parlatan bir ses vardır. O ses ney sesidir. Ney sesiyle huzuru bulur insan, o zaman yakın hisseder kendini yaşama. Geldiği yeri, toprağı hatırlar. Duygularını serer o renge. Toprak rengine. Yıldızlı uçurtmalar gönderir kalbinin gökyüzüne. Yazarın "Ney Sesi" adlı yazısından çok etkilendiğimi söylemem gerekir. Yazar bu yazısında aldığı müzik setinin odasında bulunduğunu, onu zaman zaman dinleyip etkilendiğini ne güzel anlatmış. Sadece ney seslerini değil şiir dinlemeyi de çok sevdiğini belirtmiş. Şimdi bir de bakın, Kibar Ayaydın'ın "Ney Sesi" yazısındaki anlatımına: " Arada sırada şiir kasetlerini ve CD'leri dinlerim. Hoparlörden

dökülen nağmeler, kitap raflarını adeta okşayarak ilerler; odanın havasını esrarlı bir iklime dönüştürürdü. Böyle bir iklimde okunan her şiir; ruhumu kanatlandırır, meçhul diyarlara yolculuk ederdim. Bazen loş bir ışık altında dinlerdim şiirleri. O zaman da romantizmin kıyılarında dolaşırdım. Bazen de yüreğimi çatlatan şiirler okunurdu. Ağlardım.” Yazarın cümleleri ne kadar akıcı değil mi? Yazar aynı zamanda bu yazıda insan simasının da “ney” e benzetildiğini söylemiş. “Ney” de toplam yedi delik olduğunu, insanın da iki göz, iki kulak, ağız ve burundaki iki delikle beraber toplam yedi adet menfezle “ney” e benzetildiğini söylemiş.

“Karın yağdığını görünce
Kar tutan toprağı anlayacaksın
Toprakta bir karış karı görünce
Kar içinde yanan karı anlayacaksın.”

Sezai Karakoç’un bu şiirini anımsadım, Kibar Ayaydın’ın “Kar Güzellemesi” yazısını okuyunca. Yazar bu yazısında Niğde’de karın en yoğun yağdığı zamanları ne güzel ifade etmiş. Aynı zamanda Ahmet Muhip Dırana’sın “Kar” şiirinden, Yahya Kemal’in “Kar Musikileri” adlı şiirlerinden alıntılar yapması yazının ihtişamını daha da arttırmış.

“Zaman bir şiirdir, rüzgâr kanatlı,
Soluğu kesilmez uçan bin atlı.
Geçiyor peş peşe bütün mevsimler,
Nerde Karacaoğlan, nerde Beyatlı?...”

İsmail Özmel’in “Zaman” adlı bu şiirini hatırladım, Kibar Ayaydın’ın “Zaman Sarkacı” adlı yazısı ile. Yazar bu yazısında zamanın imgesel açılımını ne güzel anlatmış. Katman katman irdeledim düşüncelerimi. Bir de bakın, Kibar Ayaydın’ın ifadelerine: “Evimizde birden çok boy aynası vardı. Rahmetli babam teşrifati seven bir adamdı. Evin her odasına bu aynalardan almıştı. En çok sevdiğim şey iki ayna arasında birbiri ardına düşen sonsuz görüntüleri seyretmekti. Aynaları, aynaların içindeki görüntüleri görünce, aynaların zamanına akmak, oradan farklı boyutlara yolculuk etmek isterdim. ”Bu cümleler yazının sadece bir bölümü.

Yazar Kibar Ayaydın’ın “Niğde’de Bir ‘Güz’ Masalı” adlı yazısı da bir hayli etkileyici. Bir de insanın doğup büyüdüğü şehir Niğde olunca etkilenmemek olmaz. Kibar Ayaydın’ın anlatımına dikkat edin: “Güz biraz ayrılık, biraz da hüzdür. Güz yaz aylarının uzun süren günlerinden, maviliğin seraba gökyüzünü kapladığı anlardan, engin denizlerin tuzundan biraz ayrılış demek değil midir? Biraz daha içe dönüş, kendinle baş başa kalışın Niğde’de ki bir başka adı da güzdür. Güz Eylül’dür, rengiyle sarartır insanı. Eylüldür, hüzdür, melankolidir güz.” Ne kadar derin ve ne kadar etkili bir anlatım...

KÜLTÜR VE TURİZME HİZMET EDENLERE PLAKET VERİLDİ

Soldan SAĞA “ Zafer UYANIK – Şevket KATIRCIOĞLU- Cengiz KAYACILAR- Bekir Neceti ALTUN-Necmeddin KILIÇ-İsmail ÖZMEL-Selen DOĞAN-Hasan Hüseyin TÜRKMEN-Meral BIYIK”

Sefa BÜTE RESİM SERGİSİ

Soldan Sağa İsmail Özmel, Abdullah Uçman, Beytullah Kirazcı, Tansel Tokmak, Sefa Büte